

III. ÉVFOLYAM
10. SZÁM
ROMA LAP
1995. OKTÓBER
ÁRA: 14,50 Ft

HOSSZÚ ÚT

LD
„LUNGO DROM”

OSTAFORDULT

VAL

Tisztelt Szerkesztőség!

Tudom, hogy nincs, nem lehet mentségem a mulasztásra, hogy nem köszöntem meg az immár több éve elküldött folyóirat számokat. Sőt, még arra sem reflektáltam, amit kértek, hogy tudniillik hozzászóljak a lap egyes rovataihoz.

Mentségemre legyen mondva, már 75 éves leszek rövidesen, s ezek az évek valójában egyfajta versenyfutás az idővel, hogy betakarítsam mind a termést. Mindent megírok, ami különféle jegyzetekben, no meg a fejemben már benne van!

Erről tehát ennyit. Most utólag megírhatom, hogy lekiismeretem megnyugtatására folyóiratukat odaadtam másoknak is, a Kriza Társaságnak, a Művelődésnek is. Sőt azt remélem, hogy az utóbbi folyóirat „Könyvesháza” nevű mellékletében egy ismertetést is írhatok róla. Igaz az elég ritkán jelenik meg, de megjelenik.

Címlapon: Hargitai Lajos felvétele

ROMA LAP
Megjelenik havonta
a Nemzeti és Etnikai
Kisebbségi Hivatal
támogatásával

Kiadja:
az „Oktatási és
Továbbképzési
Központ”
Alapítvány

5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Telefon/telefax: (56) 420-110

Főszerkesztő: Paksi Éva
Szerkesztő: Csillei Béla
Tervezőszerkesztő: Pozsa József
Fotóriporter: Hargitai Lajos

Felelős kiadó: Farkas Flórián

Nyomdai munkák:
REPRÓ STÚDIO Nyomdaipari Egyéni Cég,
Verseyhgy Nyomda Kft.
Szolnok
ISSN 1216-982X

Most hadd mondjam még el azt, hogy magam több mint 20 esztendeig jártam cigány közösségek között mint mesegyűjtő, s hat kötetben adtam ki itthon, valamint Magyarországon a cigány meséket különböző közösségekből. Sőt megírtam a közöttük megélt élményeimet az 1994-ben megjelent Barangolásaim varázslatos tájban – Cigány barátaim között című könyvben. Ezt nemcsak a harmincadik romániai program kényszerítette ki belőlem, de azok a tapasztalatok is, melyek szerint ez a kérdés nagyon is bonyolult: nincs egységes cigányság, legalábbis itt, Erdélyben: a legarchaikusabb rétegtől, a legműveltebb közösségeig más-más kultúrát és mentalitást képviselnek. Ez – úgy vélem – sajátos Erdélyi léthelyzet. Valójában, s ezt sokan megírták, könyvem hozzájárult az előítéletek és a xenofóbia eloszlatásához. (Szívesen idézem kedves példámot, hogy a marosszentkirályi Puci Jóska kedvenc olvasmánya a Cooper: Bőrharisnya és Mikszáth: Különös házasság című regénye.

Ezt a könyvemet ezekben a napokban viszik fel Budapestre és dr. Bódi Zsuzsanna által a kötet forgalmazhatóvá válik.

Ha Önöket érdekli, úgy kérem, hívják fel őt. Lehet, hogy nem mindenben értenek majd egyet velem, én ugyanis nem hiszek a „vérmítoszban”, de hiszem azt, hogy magam is, anyám révén osztrák-magyarok tartom magam, hiszen magyar paraszt őseim falujában láttam meg a napvilágot, így tanultam meg gondolkodni, sőt még álmodni is. Vannak olyan csodálatos közösségek itt Erdélyben, amelyek már 200 éve letelepedtek, s mert azonos diszkrimináció jutott ki részükre a magyar jobbágyokéval illetve zsellérékével, elmagyarosodtak, s már cigányul sem tudnak. Magyarok tarják magukat, szemben azokkal, akik máig büszke cigány öntudattal élnek. Én egyformán szerettem és megértettem a legkülönbözőbb fel fogású közösségeket.

Különben meg kell mondani, hogy tudományos munkámban az a sokszáz mese, amit cigányoktól gyűjtöttem, mind hozzájárult tudományos elméletem kialakulásához. Akárcsak Ráduly János kibédi tanár, aki a leggyönyörűbb székely balladákat a cigány eredetű, de ma már székelynek tartott adatközlőktől gyűjtötte össze. Ugyanígy Pozsony Ferenc is.

Íme, mennyi ága-boga van e kérdésnek, ezért nagyon árnyalatosan lehet és kell kezelni.

Kívánok szép munkájukhoz, fontos küldetésükhöz erőt, egészséget és sok sikert!

Kolozsvár, 1995. szeptember 29.

Szívélyes üdvözléttel:
Nagy Olga

Enciklopédia

Oláh Albert

Oláh Albert szegedi gordonkás Újvidéken született 1857-ben, ahol nyolcéves korában kezdett több jeles zenetanártól magánórákat venni. Hajlama a gordonkához vonzotta, s már 14 éves korában Bács-Bodrog megyében csoda-cigánygyerekeknek nevezték.

Csakhamar Konstantinovics Stevo nagybecskereki cigány szerzőtette, akivel Thurn-Taxis herceg pécskai kastélyában játszott, fejedelmi vendégek előtt. Szólóban is kellett gordonkázni.

1882-ben Stevo prímás meghívást kapott a belgrádi udvarhoz. Az ünnepélyeken Rudolf trónörökös is részt vett, és négy magyar nótát húztatott el vele.

1884-ben Erdélyi Náci szerzőtette, kinek jeles zenakarában első kottista lett. Erdélyi kivitte őt magával Amerikába, New Yorkba. Az Éden Múzeumban, nem egyszer hallotta szólójátékát Vanderbilt multimilliomos. Visszatérve Erdélyi Kálmán újonnan szervezett szegedi zenakarába szerződött.

(Csemer Géza: Habiszti)

AMIKOR A KALÁCSBÓL KILOPJÁK A MAZSOLÁT

Gyermekkoromban, úgy jó huszonöt esztendővel ezelőtt, amikor a piros betűs családi ünnepek még valami mást, megszenteltebb dolgokat is jelentettek számomra, mint manapság, többek között egy soklapú, kifestőkönyvet is kaptam ajándékba. Az ajándékkönyv lapjain gyermeklélekhez igazított álomszerű tájak és történetek voltak előrajzolva, amit a képzeletem diktálta színekkel élénkítettem ünnepivé. Ahogy most visszagondolok, bizony nem voltak azok mások számára is értékelhető műremekek, de az összerágcsált színesceruzák ügyetlenkedő akarata nyomán, egy olyan megragadhatónak vélt világ teremődött, égett ösztöneibe, amely az azóta eltelt olykor goromba esztendőkkal gyakran bandázs nélkül vivott párbajaim közepette, amikor a szívemre mért kegyetlen ütésektől térdrekényszerülök, valahogy mindig segítenek felállni..

...Mosolytalan világban élünk. Zárkózottakká, mogorvákka, sőt, igen gyakran durvákka tettek bennünket életünknek azok a mindennapos kísérőjelenségei, amelyeknek éppen az kellene hogy legyen a feladatuk (céljuk), hogy földi életünkben eltöltendő néhány évtizedünket valamelyest is elviselhetővé tegyék számunkra. Így karácsony táján, amikor az arcunkra igazítjuk a megbékélés és a megbocsátás valós vagy talmi szelídségét, vajon gondolunk-e azokra a már a lázadásokba is belefáradt sokakra, akik fűtetlen lakásaik kenyértelen asztalainál ököre ejtett homlokukkal gondolkodnak várható élettehetségeikről.

Mert ők azok, a csodákban még mindig reménykedő honfitársaink is, akik még mindig hisznek a hatalom túlfizetett apostolainak, aki méztől és kigyóméregtől csöpögő szájjal intik türelemre a kifakult hajú kisgyermekkeik arcát tenyereikkel aggódva melengető édesanyákat, akik szinte emberfeletti szelídséggel akadályozzák meg a neki keseredett, nagyindulatú férfiat

kat valami istentelenül végzetes lépés megtételétől. Mert sok asszonynak, édesanyának ezt (is) jelenti a karácsony, mint ahogy jelenti a tehetetlenség lebírhatatlan tényét, az „egyszer elmúlik”-ot, a végtelenbe vágató Időt.

*„Meghalok és nem veszem észre
A fehéret kenték-e feketére.
Vagy talán nincs is a világnak
Csak vaksötét szemefehére?!”*

kérdezhetnék a költővel a társadalom perifériájára kényszerült sokak.

Mert hiszen mit jelenthet a karácsony annak a tizenkét- tizenhárom éves kis cigány lánynak, aki a karcagi vasútállomáson mindössze ötvenforintért hajlandó lett volna megjósolni összes lehetséges jövőmet. Miután nekem múltam alapos ismerete is meglehetősen nagy teher, ötven forint meg amúgy sem lendíthet meglehetősen bizonytalan sorsom megfenekleni látszó, evezőtlen gályáján, a cserébe kapott gyönyörűen szomorú mosoly tökéletesen kielégített.

Úgy érzem, való igaz, Marcus Auréliusnak az a mondása, mely szerint az életművészet inkább hasonlít a birkózáshoz, mint a tánchoz. És mégis. Jelenkorunk megnyomorítottjai nem kicsinyhitűek, nem összeszűkülő szemrésű szemekkel vizslatják a tárt tenyérrel feléjük közeledőket. Úgy célozni szoktak. Puskával. Lőni. Emberekre is.

Így, e dolgozat legvégén, kellően belekeseredve ebbe az indokolatlanul fényesre polírozott világba, ebbe a bipoláris (kétpólusú) csodába, szelídségével éltető, ázott arcú kedvesem karácsony esti ajándékáról gondolkodom.

Persze nekem könnyű. Mint amolyan írófélenek, akinek a szellemi gravitáció mélybe-rántó akarata még véletlenül sem hathat, itt a téli hajnal ólomnehéz halmazai alatt, már szinte súlytalan kézzel írom a neki ajánlott vers első sorát:

„Új inget álmodok reád...”

„... a világon talán a legjobb, legfelkészültebb cigány politizálás is Magyarországon van...”

Beszélgetés Farkas Flóriánnal

– Néhány héttel ezelőtt Göncz Árpáddal, a Magyar Köztársaság elnökével találkoztak az országos kisebbségi önkormányzatok elnökei. Milyen alkalomból?

– Örülök, hogy a kérdés újból napirendre kerül. Azt gondolom, természetessé kell, hogy váljon, hogy a kisebbségek közjogi testületei a legnagyobb közjogi méltósággal rendszeresen találkoznak. Az elnök úr közvetlen a kisebbségektől szeretett volna hallani a helyzetükről. Mintegy 40 perces korreferátumot tartottam a magyarországi cigányság körülményeiről, a probléma kezeléséről, majd átadtam egy rövid távú cselekvési programot.

– Miről szól ez a cselekvési program?

– Elsősorban az oktatásról, a foglalkoztatásról, és olyan állami intézmények struktúrájának átdolgozását tartalmazza, amelyek a cigányügyekkel foglalkoznak, így a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal illetve a MKM, a Népjóléti és a Munkaügyi Minisztérium. Úgy gondoljuk, hogy valamennyi érintett minisztériumba szakértőket kell delegálnia önkormányzatunknak, hogy közvetlenül képviselni tudja a cigányság érdekeit. Ez az elképzelés jó úton halad.

– Az OCKÖ Oktatási Bizottsága immár második alkalommal rendezte meg Interkulturális nevelés címmel pedagógusoknak szóló tanácskozását. Az érdeklődés várakozáson felüli. Véleményed szerint ez minek köszönhető?

– A pedagógus társadalom mindig is érdeklődéssel tekintett a cigányság oktatására, a cigány oktatás problémájára, csak nem volt olyan helyzetben, hogy ebbe bele is tudott volna avatkozni szakemberként. Az OCKÖ-nek sikerült megjelenítenie azt a fórumot, ahol lehetőséget teremtett az együttműködésre hajlandóságot mutató pedagógusoknak a közös tevékenységre, így a

cigány gyermekek oktatásának programjába, gondjába, beszállnak és segítenek. Az OCKÖ olyan speciális programot dolgozott ki, amely a történelemben először látott napvilágot és az MKM partnerként segíti elő ennek a programnak a végrehajtását. Ez mintegy előélete lehet a MKM és az OCKÖ által is kidolgozott 6 éves oktatási és speciális programnak. Jó hírként szolgál, hogy a jövőben a cigány oktatásra mintegy 550 millió Ft lesz. Erre még nem volt példa. Azt gondolom, hogy ez az egyik olyan áttörési pont a cigányság életében, amit mindenképp első helyen kell kezelni.

– A napokban a Kormány elfogadta a kisebbségi ügyekért felelős államtitkár és az OCKÖ közös programját, mely a cigányság helyzetének kezelését hivatott szolgálni.

– Példa nélküli ez a program. Az OCKÖ Tabajdi Csaba államtitkár úrral közösen elérte, hogy a kormány na-

pirendre tűzze a cigányság helyzetét, ami évtizedek óta nem került napirendre. Erre a napra dolgozott ki az OCKÖ a kisebbségi ügyekért felelős államtitkár által felállított szakértői team-mel közösen egy olyan programot, amely elfogadásra került. A program összességében lehetőséget teremt mind a foglalkoztatás, mind az oktatás területén a beavatkozásra. A mi állásfoglalásunk és javaslatunkként került be többek között a programba, hogy vannak témafelelősök, határidő és folyamatos beszámoltatás. Ugyanakkor létrejött egy koordinációs testület is, amelyben valamennyi szakminisztérium legalább államtitkári szinten képviselteti magát. Ebben a munkában is részt vesz az OCKÖ. A program részeként létrehoztuk a cigányokért közalapítványt, 150 millió forinttal. Ez az alapítvány, melynek Bíró András lett az elnöke, elsősorban mikroprojekteket támogat, helyi foglalkoztatási programokat, illetve megpróbálja azokat a kezdeményező cigány családokat földtulajdonhoz juttatni, akik erre hajlandóságot mutatnak.

– Hétvégén Szlovákiában, Kassán voltál egy Cigány Kisebbségi Nemzetközi Konferencián. Mi volt a konferencia témája?

– A konferencia témájából arra következtettem, hogy valóban arról fogunk beszélni, illetve valóban lesz értelme arról beszélni, ami a címe, nevezetesen Cigányok az önkormányzatiságban. De mint kiderült, és ez köztudott, sem Szlovákiában, sem Romániában, sem a környező országokban a cigányság nemigen érintett az önkormányzatiságban, tehát így én azt gondolom, hogy ez az elnevezés egy kicsit szerencsétlen volt. Talán arról kellett volna ennek a konferenciának vitatkoznia, azt kellett volna megvitatnia az Európa Tanács képviselőit, mert ők is képviseltették magukat, hiszen az ő szervezésük keretében volt, hogy a

gyan juttassuk el a cigányságot addig, hogy egyáltalán beleszólhasson az önkormányzatiságba és részt vegyen annak munkájában. Mindezek ellenére összességében nagyon hasznosnak tartottam. Sikertelenül találkozni azokkal a nemzetközileg is elismert jónévű cigány közéleti politikusokkal, akikkel egyeztetnénk a kelet-európai cigányság helyzetét, problémáit, és várhatóan a közeljövőben egy európai szintű közös politizálásnak a téziseit fogjuk kidolgozni, amire engem kértek fel.

– Volt-e lehetőség felszólalni?

– Igen. Arról beszéltem, ami ott, akkor nem létezett. Egyáltalán a cigányság helye az önkormányzatiságban, illetve próbáltam megvilágítani, hogy hogyan lehetne helye. Ehhez alapvető törvényeket kellene módosítani Szlovákiában, de a környező országokban is. Tapasztalataim azt mondatják velem, hogy nemcsak a világban egyetemesen álló a magyarországi önkormányzatiság, de a világon talán a legjobb, legfelkészültebb cigány politizálás is Magyarországon van. Nagyon fontos, hogy az OCKÖ jelen legyen a határon túli politizálásban, hiszen közvetíteni kell azt a politikai modellt, azt a közjogi testületi formációt, ami Magyarországon van, a kisebbségi önkormányzatiságot, mert nincs más lehetősége a cigányságnak, hogy a saját sor-

sáért síkra szálljon, felelős legyen, hogy politizáljon, érdekeket közvetítsen, legitimen. Ezt külföldön nagyon nehezen veszi tudomásul a kormány. Ha pozitív elemeket tudunk felmutatni, akkor talán a különböző országokban élő cigányokkal összefogva, politikai nyomás hatására sikerül elérni, hogy több kelet-európai országban megszülessen a nemzetiségi törvény. Olyan nemzetiségi törvény, amely kezelhető, amely politikai eszközként lesz jelen a cigányság életében és több autonómiával bír.

– Év vége van. Ha mérleget kellene készíteni, az OCKÖ elégedett lenne-e az eddigi munkájával?

– A vártnál is jobb eredménnyel zárta az OCKÖ az évet, hiszen mindazokat a feladatokat, amit négy évre maga elé tűzött, majdnem egy év alatt elindította. Munkánk kézzelfogható és látható eredménye az év végén jelenik meg és 96 első negyedévében már látható, érezhető lesz. Nagyon nehéz egy új politikai modellt felállítani, egy új politikai kihívásban megtalálni önmagát az adott kisebbségnek, az érintetteknek. Éppen ezért az volt a legnagyobb feladatunk, hogy felállítsunk egy olyan modellt, mely áttekinthető, működtethető, de ugyanakkor, mintegy hídként az OCKÖ, a Kormány és a legegyszerűbb cigány ember között is képes funkció-

nálni. Az OCKÖ magára talált és sikerült kiépítenie egy olyan kommunikációs csatornát a legmagasabb szintig szinte valamennyi fórummal, amelyre eddig nem volt példa. Sikertelenül felszámolni azt a társadalom és a kisebbség, cigányság közötti kommunikációs űrt, ami eddig a távolságot idézte elő a cigányság és a többség között. Saját lapot indítottunk útjára, a Cigány Hírlapot, amely mind a többség, mind a kisebbség részéről elfogadásra került. Objektív információt közvetítő, cigány politikai lap **Farkas Kálmán** főszerkesztésével, aki egyébként önkormányzatunk alelnöke is. Végezetül csak azt mondhatom, hogy első olyan karácsonya lesz a magyarországi cigányságnak, amikor azt mondhatja, hogy van demokratikusan választott legitím érdekképviselője és évvégére sikerült elérnie az általa létrehozott képviselőnek, hogy a Kormány tudomásul vegye a cigányságot annak problémájával együtt, és ez a program elfogadásra került. Természetesen tudatában vagyok annak, hogy népünk ezrei élnek nagyon rossz körülmények között és a karácsonyuk nehéz lesz. De azt is tudom, hogy ha szegényen is, de a karácsony a cigányság világában ugyanazt jelenti.

– Köszönöm a beszélgetést.

Paksi Éva

Részletek a Kormány által elfogadott a cigányság helyzetéről és az ezzel kapcsolatos legsűrűsebb feladatokból

A Kormány programjában vállalta, hogy a cigányság, mint nem csupán a kisebbségek egyike, hanem sajátos és kiemelt figyelmet érdemlő népcsoport helyzetének javítására válságkezelő intézkedéscsomagot dolgoz ki.

A cigányság helyzetének jelentős romlása, a rendelkezésre álló pénzeszközök szűkössége indokolja, hogy az anyagi és szellemi erőforrások a korábbiaknál hatékonyabban, összehangoltabban, a súlyponti problémák megoldására koncentráldódnak.

– A kialakult normatív kisebbségi kiegészítő támogatás pályázati rendszerét megvizsgálva, az eljárási rendet egyszerűsíteni, a felhasználást átláthatóbbá, ellenőrizhetőbbé kell tenni.

– A Magyar Népfőiskolai Kamara közreműködésével át kell tekinteni és ki kell dolgozni a cigány népfőiskolai képzés központi programját.

– Ki kell dolgozni az egyéni igényekhez is kapcsolódó képzés, továbbképzés, átképzés támogatási rendszerét. A munkaerőpiaci szervezet elemzése és a gazdasági prognózisok alapján réteg- és piacokonform, a kistérségi fejlesztési programokhoz és igényekhez is igazodó szakmasztruktúra kidolgozásával indokolt olyan irányban befolyásolni a szakmai képzést, amely elősegítheti, hogy a cigányság lehetőség szerint lakóhelyén gyakorolható, de piacépítő szakmai ismeretekkel rendelkezzen.

– A cigányság foglalkoztatási esélyeit a versenyszférában is javítani kell. Ki kell dolgozni a cigány kis- és családi vállalkozások támogatási rendszerét.

– Felül kell vizsgálni, hogy a passzív pénzbeni ellátások mellett, milyen további aktív szociálpolitikai eszközökkel javítható a rászorultak támogatása.

– Bővíteni kell a szociális intézményi szolgáltatás területén – családsegítés, szociális információ szolgáltatások stb. – az etnikai sajátosságoknak megfelelő eszközrendszerrel.

– A lakásépítési program nem tekinthető etnospecifikus programnak, de a cigányságra általában jellemző sokgyerekes családmódel hozzá- férhetővé teszi a cigány családok számára is az állampolgári jogon járó szociálpolitikai juttatásokat. Ki kell dolgozni az önkormányzati szövetségekkel együttműködve a hátrányos helyzetűek lakásépítési programját, amelynek kilakításánál figyelemmel kell lenni a közhasznú munkában rejlő lehetőségekre.

– A hátrányos helyzetben levő megyék felzárkóztatására irányuló kormányzati tevékenység nem kifejezetten etnikai központú, de az érintett megyékben (Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Nógrád, Heves) a cigány lakosság aránya kimagasló, így a térség fejlesztése életkörülményeiket kedvezően érintheti.

– Az érintett tárcáknak felmérést és elemzést kell készíteniük, hogy az oktatás, foglalkoztatás, bűnüldözés, büntetőeljárás, büntetés- végrehajtás terén érvényesül-e diszkrimináció a cigánysággal szemben.

– Vizsgálni kell, megalapozottak és elkerülhetetlenek-e a kiegészítő osztályokba, illetve iskolákba történő nagymértékű átirányítások a cigány gyermekek tekintetében.

– Meg kell vizsgálni egy „Diszkriminációellenes törvény” előkészítésének indokoltságát.

– A már elkészült koncepcióra alapozottan ki kell alakítani a jogvédő irodák országos hálózatát, együttműködve az önkormányzatokkal, valamint a civil szférában már működő jogvédő irodákkal.

Dr. Hegyesiné Orsós Éva személyében cigány származású elnököt kapott a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal. A közvetlen elnök asszonnyal hivatalában beszélgettünk, nem túl komoly, de egyáltalán nem komolytalan dolgokról. Íme!

– Ki is Orsós Éva?

– Borzalmasan nehéz meghatározni. Azt gondolom nagyon sokféle minőségem van, és csak az egyik, hogy államtitkár vagyok, mert mellesleg felelőség, anya vagyok, azt hiszem, elég jó barát, jó kolléga vagyok. Sajnos, már csak egyet nem tudok mondani, hogy gyerek vagyok, mert nagyon fiatalon meghaltak a szüleim.

– A Száztagú Cigányzenekar 10. születésnapját ünneplő rendezvényen láttam elnök asszonyt először „élőben”, és akkor azt tapasztaltam, hogy a cigány emberek nagyon boldogok, hogy cigány származású elnöke lett a hivatalnak. Hosszú volt időig az út?

– Az elmúlt két hónapban többször tapasztaltam, amikor cigány emberekkel találkoztam, hogy nagyon örülnek nekem, és nagyon nagy szeretettel vesznek körül. Azt hiszem, ez a munkám szempontjából nagyon lényeges. Nem először kerültem ilyen helyzetbe, hogy érezhettem a szeretetüket és az örömüket de én mindig, minden egyes alkalommal nagyon megrendülök és érzem azt a nagy felelősséget, amit a

ra csinálni az a tanítás volt. Tehát igazából a felnőtt oktatásban érzem jól magamat. Nagyon szeretek tanítani, legutóbb szociális asszisztenseket tanítottam 3 és fél éven keresztül, azon kívül a szociális munka területén dolgozók számára oktatásokat is szerveztem. A helyi önkormányzatok számára készítettem szükségletkutatást és forrás-elemzést. Ezek a kutatások nem azt jelentik, hogy elvégeztem a kutatói munkámat, becsuktam a dolgozatot, letettem az asztalra, és fölveszem érte a pénzt. Mindig úgy éreztem, hogy azzal, amit leírtam lehetőségem van a helyi folyamatokat befolyásolni. Sőt, már egyfajta felelősséget is éreztem az iránt, amivel foglalkoztam. Úgyhogy a szívemhez legközelebb ez a két terület áll: kutatás és tanítás.

– Indíttatásáról, családi háttéréről meséljen nekünk!

Hárman voltunk testvérek. Apai ágról vagyok cigány származású. A papámnak a szülei, tehát a nagymamám és a nagypapám is cigány származású volt. A nagymamát **Kulányos Évának** hívták, a nagypapát **Orsós Sándornak**.

Ami persze – hogy Orsós Sándor-e vagy sem – nem egyszerű dolog, mert **Orsós Jakabnak** az elbeszéléseiből tudom, hogy akkor, amikor le akartak telepedni, fűrfang útján jutott ehhez a névhez. Igazából, ha jól emlékszem, Kázmérnak hívták. Édesanyám anyja a mai Szlovákiában született, Szlovákia területén Horvátgyárfalun, és az apja is, anyja is német származású volt. Az egyiket **Róthnak** a másikat **Truernernek** hívták. A nagymamám második férjét **Lipsicz Józsefnek** hívták, ő zsidó volt. Hogy úgy mondjam, multikulturális család voltunk amiben volt német, nagyon sok szlovák hagyomány, hiszen a nagymamám testvéreinek egy része Szlovákiában élt, és hol szlovákul hol németül beszéltek. Apai ágról pedig cigány, a nagypapám zsidó volt, úgyhogy ez egy igazi közép-európai család volt. Sajnos, nagyon fiatalon meghaltak. Apu 43 éves volt, anyukám 46 éves, és a nagymamám – aki az én életemben nagyon fontos szerepet töltött be – 68 éves korában, nagyon hirtelen távozott az élők sorából. Apai ágról sok családdal tartottam a kapcsolatot. Itt első sorban az apám testvéreiről van szó, hiszen a nagypapával és a nagymamával az életem során mindössze csak kétszer találkoztam. Egyszer, amikor 8–10 éves lehettem, talán ennél is kisebb, és elmentünk meglátogatni őket. Elég hideg tél volt akkor, talán két napot töltöttünk ott, és csak arra emlékszem, hogy nagyon jól éreztem magam, mert nagyon jó hangulat volt, és nagy szeretettel vettek bennünket körül. Ez a szeretet egyrészt az apámnak szólt, másrészt pedig a pesti rokonoknak. A második találkozás pedig az életem egyik nagyon megrázó eseménye, amikor a nagymama és a nagypapa feljöttek a kórházba meglátogatni apámat, aki súlyos beteg volt, és már nyílvá

valóvá vált, hogy meg fog halni. Akkor átkoztam velük másodszor, de apámnak a testvéreivel folyamatosan tartottam a kapcsolatot.

A gimnáziumban állatorvosnak készültem, csupa reál tantárgyat tanultam tagozatos szinten: matematikát, fizikát, kémiát, biológiát, ennek ellenére mindig is erősen humán beállítottságú voltam, és nagyon nehezen éltem meg azt, hogy egy erősen értelmiségi szülői háttérrel rendelkező osztályból hogyan menjek én egyetemre. Ez az első generációs értelmiségnek a problémája. Elhatároztam, hogy nem tudományegyetemre jelentkezem, hanem tanítóképzőbe. A tanítóképzőt nagyon jó tanulmányi eredménnyel végeztem, ez azt jelenti, hogy ott is népköztársasági ösztöndíjas voltam. Aztán elkezdtem tanítani.

A mai napig jó a kapcsolatom a volt tanítványaimmal. Vannak közöttük hírességek, például nagyon büszke vagyok **Petri Zsoltra**. Ő a magyar futball-válogatott kapusa. Emlékszem, hogy amikor átvettem azt az osztályt, akkor erről a fiúról meg egy másik kislányról rengeteg rosszat hallottam, és szinte elvárták volna tőlem, hogy ezeket a gyerekeket én is megbélyegezzem. Úgy éreztem, hogy akiről ennyi rosszat mondanak, azok az én szívemhez eleve közel állnak. Petri Zsolt az egyik legkedvesebb tanítványom lett. Emlékszem, hogy egy nagyon kicsi tanteremben tanítottam, szinte minden falán volt néhány ablaküveg, ajtóüveg, borzalmas volt, és 22 gyerek járt az osztályba. Petri Zsolt rendszeresen focizott az osztályban, majd megőrültem, mert nagyon féltettem a gyerekeket fizikailag – ezt anyától örököltem. Talán pont ezért hagytam ott a pedagógusi pályát. A magyar szerettem tanítani, de két dologtól iszonyodtam: az egyik, a fegyelmezés volt. Ha valaki figyelt rám, akkor fantasztikus volt az együttléttünk, és jók voltak az órák, de hogy egy 8-10 éves gyereket mennyit kell fegyelmezni az egy órát. A másik probléma pedig az volt, hogy nagyon féltettem a gyerekeket fizikailag. Borzalmasan nagy felelősség az, ha valaki reggel rád bízza a gyerekét, és te épségben, egészségesen add vissza. Szóval Petri Zsolt is ott focizott, és azt hittem, hogy megőrülök, mert mindig attól félttem, hogy mikor fog betörni az ablak, és magam előtt láttam a gyerekeket véresen – szóval szörnyű volt. Azt mondtam neki, hogy kész, elég volt,

A 100 Tagú Cigányzenekar ünnepségén (balról-jobbra): Boros Lajos, dr. Hegyesiné Orsós Éva, Raduly József, Honti Mária és Farkas Flórián

nem engedem meg, hogy az osztályban focizz, mert a labda kemény, nekiszáll az ablaknak, betörik, és elegendő van belőled. – Az az Éva néni problémája, hogy a labda kemény? – Igen, ez a probléma. – Jó, de puha labdával lehetne focizni? – Persze, puha labdával lehetne – mondtam, mert el sem tudtam képzelni, hogy a világon lehet puha labda. Másnapra megvarrta a rongylabdát, és megkérdezte: na, elég puha? Nem tudtam rá mit mondani, minthogy igen. Azóta is azt tartom: ahhoz, hogy Petri Zsolt válogatott kapus lett, én is hozzájárultam.

Aztán elvégeztem a tanárképző főiskolát is orosz szakon, később pedig '84–'87 között elvégeztem az ELTE népművelő szakát. Ez egy nagyon fontos időszak volt az életemben, mert nagyon sok mindent, amit addig ösztönösen csináltam, ekkor tudatossá vált, és sokkal önállóbb döntéseket hoztam ezt követően. Többek között ennek a hatására döntöttem el, hogy nem dolgozom tovább pártbizottságon. Ekkor kerültem a Szociális és Egészségügyi Minisztériumba, ahol a tájékoztatási és lakossági kapcsolatok osztályán lettem osztályvezető. Egy olyan ügyfélszolgálati irodát indítottam be, és az állampolgárokkal, a civil szervezetekkel olyan levelezési rendszert alakítottam ki, amire mind a mai napig nagyon büszke vagyok. 1990-ben jött a rendszerváltás. **Csehák Judit** képviselő lett, a minisztérium átalakult Népjóléti Minisztériummá és **dr. Surján László** lett a miniszter. Életemben olyan rosszul nem éreztem magamat munkahelyen, mint abban az időben. Hónapok teltek el úgy, hogy senki sem szólt, nemcsak hoz-

zám, hanem többünkhez sem, akiről köztudomású volt, hogy a megelőző minisztérium vezetéséhez tartoztunk, ráadásul bizalmi emberek voltunk. Ezért örömmel mondtam Csehák Juditnak igent, amikor '90 őszén megkérdezte, hogy átmennék-e hozzá a képviselői irodaházba dolgozni, ahol öt boldog évet töltöttem és nagyon jó munkakapcsolatom volt Judittal. Rengeteget tanultam tőle, és közben csinálhattam a magam szenvedélyes életét, amihez hozzátartozott az oktatás és a kutatás is. A képviselői irodaház, az oktatás és a kutatás nagyon jól megfértek egymással. Judit mindig nagyon tolerálta ezeket a különböző tevékenységeimet, mert tudta, hogy rengeteg információt és kapcsolatot viszek be ezáltal a közös munkánkba. És ez nagyon fontos volt számára. Amikor felkértek, hogy induljak az MSZP színeiben és vállaljam el a képviselői jelöltséget, annak én különösen örültem, mert több helyre hívtak, például: hogy legyek a minisztériumban kabinetirodavezető, de én mindenkinek nemet mondtam. Viszont szakmailag nagyon izgatott, amikor felkértek a fővárosi önkormányzati képviselőiség, és hogy főként szociális ügyekre kerestek megfelelő embert. És ezért volt nagyon nehéz az a helyzet, amikor felkértek arra, hogy vállaljam el a hivatásban az elnöki posztot, mert valami olyat kellett otthagynom, amit én nagyon szerettem, és amiben azt hiszem, sok jó dolgot csináltam. Ez a munka nagy kihívás volt, mert én igazából soha nem voltam kisebbségi politikus.

(Folytatjuk.)

BÍRÓ ANDRÁS ALTERNATÍV NOBEL-DÍJAS

Az alternatív Nobel-díjat Jakob von Uexküll dúsgazdag svéd-német újságíró 1980-ban alapította „azok jutalmazására és támogatására, akik példamutató gyakorlati választ adnak napjaink legsürgetőbb kihívásaira”. Az idej alternatív Nobel-díjat négyfelé osztották: egynegyedét a főként cigányszervezeteket támogató magyar Autonómia Alapítvány és elnöke, Bíró András kapta. A magas kitüntetést a svéd parlamentben nyújtják majd át a kitüntetetteknek december 9-én, a Nobel-díj hivatalos átadásának előestéjén.

– Az Autonómia Alapítvány neve azt gondolom sok ember számára ismerősen cseng, de nem biztos hogy tudják, pontosan mivel is foglalkozik.

– Alapítványunk 5 éve működik, majdnem tökéletesen, és kizárólag amerikai magánvállalatok támogatásával. Körülbelül 200 projektet finanszíroztunk már. A fő célunk a civil társadalom erősítése. Ez persze egy nagyon általános cél, és ezért határoztuk el, hogy főleg a roma civil társadalom erősítése lesz a feladatunk és az erőfeszítéseink 70 százalékát erre fordítjuk. Általában arra szorítókunk, hogy helyi szervezetek által kezdeményezett pályázatokra, ha lehet pozitív választ adjunk akkor, ha az a munkanélküliség csökkentésére, a megélhetésre orientálódik. Sajnos, nincs elég pénzünk ahhoz, hogy valamennyi arra érdemes kérésre pozitív választ tudjunk adni. Az a különbség köztünk és a többi alapítvány között, hogy mi nemcsak osztunk pénzt, mi partneri viszonyt szeretnénk létrehozni a szervezetekkel, különösen a roma szervezetekkel. Azt szeretnénk, ha ezek a szervezetek valóban autonóm módon működnének. Alapítványunk a támogatást kétfélemódon adja. Egyrészt hitelek, másrészt adományt. Általában a hitel a nagyobbik része, és az adomány a kisebbik. Kezdetben tapasztalatlanok vol-

tunk és a partneri viszony sem alakult még megfelelően ki, és nem nagyon fizették vissza idézøjelben a hülye gázsóknak az adott kölcsönöket.

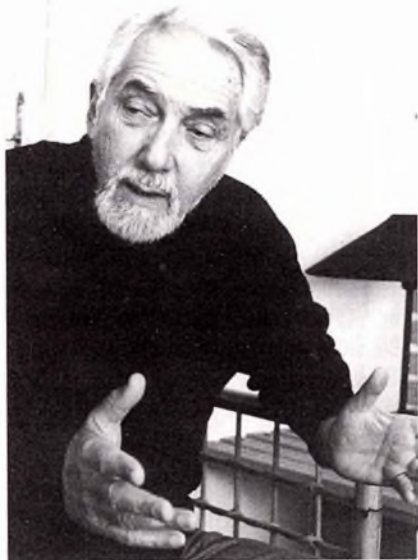
– Mit tudtak csinálni ilyen esetben?

– Ez azon múltott, hogy mi volt az oka a vissza nem fizetésnek. Ha mondjuk az adományok hűtlen kezelése történt, akkor mi ezt egyszerűen jogi útra tereltük. Hiszen attól, hogy valaki roma, attól még nem muszály nem visszafizetnie. Ott, ahol akár szakismeret hiánya, akár szárazság volt, ott nyilvánvalóan azt tettük, hogy elhalasztottuk a visszafizetés határidejét. Új lehetőséget adtunk. Mert nem pénzt akarunk keresni, mi pénzt osztunk. Tehát a pénznek az a főfeladata, hogy támogasson és nem az, hogy nekünk kamatot hozzon. Egy szerződéses viszony jön létre a szervezet és közöttünk. Kötelezettségekkel és jogokkal mindkét részről. És ez az amit mi helyesnek tartunk. Egy dialógus, egy párbeszéd alakul ki közöttünk. Ez az, ami szintén megkülönböztet bennünket másoktól, mert minket nem csak az érdekel, hogy a pénzt szétosszuk, hanem az is, hogy mi történik azzal a pénzzel, és itt sem úgy, ahogy általában ilyenkor szokás, hogy megmondják az embereknek, hogy mit csináljanak. Nagyon vigyázunk arra, hogy valóban partneri legyen a viszony. Vannak fiatal monitorjaink, akik kijárnak a szervezetekhez. Olyan szervezet nem kap pénzt, akit előzőleg nem néztünk meg. A roma helyi szervezeteket nagyon sokszor megkérdezzük, hogy ez a legjobb, amit el lehet képzelni, nincs más ötletük? Nem ellenoznánk, csak átgondolták alaposan? És ha megtermelik azt a dinnyét, hogy fogják eladni? És ha el akarják adni van kocsijuk amivel elviszik? Végig gondoltak minden lépést? Nem mondjuk meg hogy mit csináljanak, mert nem a mi dolgunk, mert az ő életük nem a miénk. Könnyű okosnak lenni kívülről. Például olyasmiket is nagyon támogatunk, hogy maga a szervezet, amellyel mi szerződést kötünk, az kössön a saját tagjaival is szerződést. Egy csoport, amely kap húsz kocát, mert húsz család van és egy kis pénzt, hogy kukoricást béreljenek és egy kis kukoricát termeljenek, meg magot vegyenek, általában ez az a rész amit mi adományként adunk és a koca árát kell visszafizet-

ni. És annak a visszafizetésnek a módját is megbeszéljük. Hogy mikor. Nem kést teszünk a másik nyakára, hogy most fizesd vissza, mert különben baj van. Reálisan megnézzük, hogy mit jelent az a családok számára, ha havonta ennyi és ennyi forintot fizetnek vissza azért a kocáért, amit kaptak. Abban reménykedünk, hogy nem szúrják le és nem eszik meg. De előfordult ilyen is. És akkor a családi pótlékból fizették vissza a tartozást. Egyszerűen húst kaptak tőlünk. Ami talán nem a legjobb megoldás, de ez is valami, amikor az éhínség elkezdődik. Mi azt szeretnénk, ha gondos gazdaként kezelnék azt a kocát. Olyan értelemben, hogy fialjon, és talán azokat eladni, vagy fölnevelni még egyet-kettőt. Valahogy így képzeljük el, és mindinkább ez történik.

– Miért a romák helyzetét vállal fel? Miért fontos az amerikaiaknak, hogy Magyarországon romákat támogassanak?

– Az utóbbi kérdésre válaszolnék először. Ez egy nehéz és könnyű kérdés egyszerre. Azért nehéz, mert az emberek nem értik, hogy mi érdeke van az amerikaiaknak, hogy roma projekteket támogassanak Magyarországon. Vulgáris anyagi érdekük nincs. A Ford Alapítvány nem azért ad pénzt, hogy Ford kocsikat vegyenek a romák. Ezeknek a nagy alapítványoknak évtizedek óta az a politikájuk, hogy ott próbálnak segíteni, ahol nagy a baj. A harmadik világban éveken keresztül arról volt híres a Ford, hogy ezeket a kezdeményezéseket támogatta. Amikor Mexikóban éltem, és '85-ben borzasztó földrengés volt Mexikó-Cityben, utána el kezdtünk egy projektet hogy a földrengés által érintett emberek képesek legyenek saját maguk megfogalmazni azt, hogy hogyan épüljön fel ház, és hogy hozzájáruljanak az építkezéshez, de főleg az, hogy ők megtervezzék az életüket. Ez a Tervezés alulról című projekt volt, amit a Ford alapítvány finanszírozott. Tehát nemcsak a magyar romákat támogatják, hanem a mexikói szegényeket is. És az indiaiakat, és az afrikaiakat is. Ők világméretben gondolkodnak. Óriási pénzeket osztanak szét. Egy évben körülbelül 400 millió dollárt, ami azért nem kevés pénz, de nyilvánvalóan ezzel nem tudnak országos kérdéseket megoldani. Csak felhívják a figyelmet egy-egy kérdésre. Mondjuk, ez lenne az ő érdekük. A Rockefeller Testvérek Alapítvány kezdte el a támogatásunkat, majd jött a Ford és a többiek. Mert felelősséget éreznek a világért. Az érdekük nem gazdasági, hanem erkölcsi. Úgy érzi, hogy ez valami belső elégtétel. Azt lassan meg kell értenünk ebben a szerencsétlen országban is, hogy nemcsak pénz van a világban, hanem lélek is. Hogy i

tán én miért kerültem bele? Hát ezen sokszor törtem már a fejem. Örök élemben – és ez már egy hosszú élet – valahol mindig a szegények, az elnyomottak oldalán álltam. Hogy miért, azt nem tudom. Mert ilyennek születtem. Nem vagyok én jobb, mint más ember. Amikor 30 év távollét után visszajöttem és megnéztem magamnak ezt az országot, úgy láttam, az igazi baj a romákkal van. Én nem ismertem azelőtt a romákat, romát sem ismertem személyesen. Nyilván találkoztam velük az utcán, de roma barátom nem volt, mert egyszerűen nem mozogtam ezekben a körökben. Nekem nincsenek pozitív előítéleteim a romákkal szemben, de negatív sincs. A romakérdést egy olyan kérdésnek láttam, amely az egész magyar társadalom, illetve a társadalom többségének kérdése kell legyen, és hogy ez valóban nem így történik. Azért gondoltuk azt, hogy egy ilyen alapítványt hozunk létre, amelynek ez lenne a fő témája. Örülök, hogy így döntöttünk, mert bár több szervezet foglalkozik romákkal, több roma szervezet is van, ezt a fajta munkát nem csinálják. Szó van arról, hogy létrejön egy közalapítvány, amelynek az évi költségvetése 150 millió Ft lenne. Ez így soknak tűnik, de ha az ember elosztja, akkor 300 Ft jut egy romára. És a többségből egy rész nagyon rosszul veszi, hogy még ezt is a romák kapják. A romatársadalmon belül a munkanélküliség fantasztikus méreteket ölt, 70-90 százalékos. Én azért foglalkozom ezzel a kérdéssel, mert úgy érzem, hogy a többség érdeke is ezzel a kérdéssel foglalkozni. Én a többséghez tartozom. Sose gondoltam, hogy díszzoma lesz belőlem. Nem ez a célom. Azt hiszem fontos, hogy szolidaritást érezzenek, legalábbis a többségi társadalom egy részétől a romák és a romaszervezetek.

– Ön alternatív Nobel-díjas. Mit jelent Bíró Andrásnak ez a díj, és mit jelenthet ez a díj a magyarországi cinnyáságnak?

– Nekem egy óriási megtiszteltetés és váratlanul ért, hogy fölfigyeltek a munkáimra határon túl is, és inkább határon túl, mint innen, sajnos. De hát nyilvánvaló, hogy örülök. A fontos azonban nem Bíró András, meg az, hogy én díjat kaptam, hanem hogy ez módot ad arra, hogy a magyar médiákban az utóbbi 2-3 hétben sokszor szerepeltem és próbáltam a romák helyzetét ebben az országban úgy megvilágítani a közönség számára, hogy az pozitívabb megítélést kapjon, mint eddig. Most még nagyobb lesz a pofám a díj miatt a roma ügyben, mert eddig sem volt kicsi, persze ez egy kicsit vulgáris megfogalmazás, de azt hiszem föl kellene rázni a társadalmunkat. Tudom, hogy ezernyi baj van, és a romák a kisebbséget jelentik, nem a többséget. De a baj legdrámaibban a romák körében történik. És azért sem lehet mindegy számunkra, mert itt vannak és itt maradnak. Nem szabad hagynunk, hogy teljesen lesza-

kadjanak a társadalomtól és egy teljesen eltartott réteg legyen. Igaz, rosszul eltartott, de eltartott. Ez az egész társadalomnak rossz. Én azt hiszem, nem érzelmekkel kell a romakérdéshez nyúlni, hanem felelősséggel és értelemmel. Ezt a kérdést a megoldás felé kell tolni, és nem hagyni, hogy majd lesz belőle valami. A mostani munkanélküli romáknak az én meggyőződésem szerint 30 százaléka nem fog visszakerülni a munkába. Mert nincs meg a szakismerete, mert már nincs meg a kora, mert egyszerűen a gazdaság úgy fejlődik, hogy olyan szakismerek kellenek az alkalmazáshoz, ami nekik nincs. És ezzel szembe kell nézni.

– Nemrég azt nyilatkozta, a romakérdés magyarországon egyfajta időzített bomba. Ma is így gondolja? A politika, a kisebbségi önkormányzatok véleménye szerint - mit tehetnek ez ellen?

– Sokat segíthet a politika, hogy ne robbanjon! Az önkormányzatok léte, sajnos, még nem biztosított. Még a kisebbségi önkormányzatok tevékenységére sincs elég pénz, nemhogy projekteket

vagy gazdasági tevékenységeket tudjanak beindítani. Feladataik közé be lehet sorolni a gazdasági feladatok megoldását helyileg. Sajnos a történelem nem olyan, amit az ember kottapapírra leír, aztán lejátszik. Az olyan, hogyha romlik a helyzet, ha nagyobb lesz a versengés a szak-képzetlen munkások között is a kevés munkahelyért, akkor nőni fog az agresszió a romák ellen. A romák meg – nekem az a véleményem, hogy – olyan emberek, akik ezt nem sokáig fogják tűrni. Érzékeny és lobbanékony emberek és én tartok attól, hogy nem lesz meg az a tiszteletreméltó fegyelem ami eddig volt. Mert eddig nem volt tömeges válasz azokra a támadásokra, amit kaptak. De vigyázni kell, mert ez nem fog örökké tartani. Ezért nevezem én időzített bombának. Ezt komolyan kell venni. Ezért kell gyorsan és radikálisan hozzányúlni ahhoz, hogy a gazdasági helyzetük javuljon.

– Öt év eredményes munkájának „dícsérete” a Nobel-díj. Hogyan tovább?

– Nem tudom, mert lemondtam az alapítvány igazgatásáról. Ha az ember eléri azt a kort, amit elértem – nemrég múltam hetven éves – az ember ne legyen már ilyen aktív, gyakorlatilag ne vezessen valamit. Vannak kitűnő emberek akik közben felnevelődtek az alapítványnál. Az igazgató, Csongor Anna nagyon jól ismeri a témát, évek óta velünk van, és történetesen megfelel annak, amit az alapítvány elvár. Nyugdíjra nem gondolok, mert azt nem tudom elképzelni, hogy nyugdíjba menjek, mert nem tudom, hogy az mi, hogy itthon üljek. Tanácsadója vagyok a mi alapítványunknak is, és ebben a témában sokminden tennivaló van. Több felkérést kaptam, még nem tudom, hogy mi lesz. Azt hiszem, a jövő évtől kezdődően komoly tervvé válik az életemben, hogy mit csináljak.

Paksi Éva

NYÍRADONYI ÉLET

T Ö R E D É K E K

Nyíradonyban többszáz cigány család él. Családok, napi problémákkal, munkanélküliséggel, gyakorta nélkülözéssel küszködve. Ezekre keres a helyi kisebbségi önkormányzat – **Ábri Miklós** elnökletével –, megoldást. A legfontosabb feladat a gyermekek felzárkóztatása, a jövőre való felkészítése, vallják együttesen. Ennek szellemében nyitottak meg egy gyermek klubot, melyet mikulásnap ajándékként, december 6-án vehettek birtokukba az érintettek. **Horváth József** a „Lungo Drom” helyi elnöke, aki egyben a kisebbségi önkormányzat tagja is, elmondta:

– A klub nemcsak a cigány gyerekek számára jött létre. Nyitottak vagyunk a nem cigányok számára is. Szerencsére rendkívül jó a kapcsolatunk mindenki-vel, a nem cigányokkal éppúgy, mint **Tusó László** polgármesterrel. Így nem áll fenn a veszélye az elkülönülésnek.

Tusó László ezt személyesen is megerősítette, mivel maga is részt vett a megnyitón. Megjelenése jelezte, nemcsak tárgyalópartneri, hanem szinte baráti kapcsolatban is áll az itt tevékenykedő képviselőkkel, a település cigány lakosságával. A fiatal polgármester elmondása szerint, nagy szükség van a felnövekvő nemzedék közösségformálására, éppen ezért örül ennek a gyermek klubnak. Nagyra értékeli a helyi kisebbségi önkormányzat munkáját, amely a szerény anyagi lehetőségeihez képest hatékonyan oldja meg a feladatait. A munkából komoly részt vállal **Varga Lajos, Varga László és Sarka-**

di Tibor is. Az együttműködést a mintegy százezer forintos támogatás valamint az iroda épülete is jelzi.

A szegénység láthatóan mindennapos vendég Nyíradonyban, de azért a helyi családoktól megtudtuk, a karácsonyra ők is készülnek, mert ez a szeretet ünnepe, valamennyiünk számára. Így van ezzel **Jóné Sándorné** is, aki tíz gyermek édesanyja. Ma már csak három kiskorú van otthon, így a család karácsonyi együttéléte, mikor mindannyian közösen ünnepelnek, kiemelten fontos számukra. Persze akiknek pici gyermekeik vannak, azoknak az anyagi helyzettől függetlenül gondolniuk kell az ünnepekre, a karácsonyi vacsorára, sőt a fa alá is kerülni kell valami ajándéknak. Ha mindezt a családi pótlékból és jövedelempótló támogatásból kell összehozni, akkor csorba esik a karácsony meghitt melegségén. **Beriné Jóné Zsuzsanna** és családja számára az ünnep hasonló gondokat jelent. Férje munkanélküli, a ház törlesztését nem tudják fizetni, mindemellett öt gyermeket nevelnek.

– A Mikulás azért volt – mondja az asszony, szomorú szemmel, bár mosolyogva –, arról viszont fogalmam sincs, hogy karácsonykor miből teszek eleget a gyerekeknek. Szomorú a nagymama, **Beri Jánosné** is, aki éppen fát hoz kintről. Megpakolja a kályhát, ami ontja a meleget, majd egy fotelbe leülve mondogatja:

– Sajnos, itt már mindenki munkanélküli, vagy támogatást kap. Tavaly még jobban ment, de ma már teljesen kilátástalan a helyzetünk.

Pici lány ül a fiatalasszony mellett, aki csak tekintget és semmit sem ért az egész-ből. Legalább is én szeretném hinni, hogy számára a karácsony még mindig azt jelenti, amit nekem is jelentett régen, vagy bármelyik más gyerekeknek. A finom illatokat, a fa alatt lévő

A klub birtokbavétele

ajándékokat, a békességet és a szeretetet.

Nyíradonyban szinte egy utcában élnek a cigányok a szépen felújított vagy újonnan épített házaikban. A munkanélküliségből adódó szegénység azonban már befészkelte magát az otthonokba, a takaros házacskákba. Karácsony este mégis mindenki reménykedik, talán egy szebb jövő reményében töltik a szeretet ünnepét.

Lil

Beriné Jóné Zsuzsanna és Beri Jánosné

Jóné Sándorné

Előítéletek nélkül...

KISEBBSÉGI ÖNKORMÁNYZAT – MÁSODIK FORDULÓBAN

Magyarországon a cigány kisebbségi önkormányzatok száma – az újonnan alakultakkal együtt – 531. Ezek között szerepel – a novemberi pótválasztások eredményeként – az esztergomi is. Miért nem jöhetett létre áprilisban a Duna-parti városban a cigány kisebbségi önkormányzat? A helyi nemzeti és etnikai bizottság elnöke szerint a cigányság akkor nem élt törvény adta lehetőségével: nem tudott öt jelöltet felvonultatni. A pótválasztáson viszont már hatan jelentkeztek, s az önkormányzat elnökévé **Horváth Józsefet** választották meg, aki jól ismeri az itteni cigányságot, a cigánytelep áldatlan körülményeit, hiszen valamikor ő is ott élt. Éppen ez készítette arra, hogy tegyen valamit a kisebbség érdekében.

– Áprilisban azért nem jött létre a cigány kisebbségi önkormányzat, mert az első választáson csak három jelentkező volt – mondja az esztergomi cigányság vezetője.

– **Miért nem indult még két ember?**

– Nem hívták fel a figyelmünket arra, hogy minimum öt jelöltre van szükség.

– **Fellebezhettek volna...**

– Nem tartottuk szükségesnek.

– **A pótválasztások előtt már elegendő felvilágosítást kaptak?**

– Igen. Persze ennek létrehozása sem ment egyik napról a másikra. Fel kellett keresnünk az embereket, hogy felhívjuk a figyelmüket arra, miért van szükség a kisebbségi önkormányzatra, mi a feladata, milyen célokat kell szolgálnia.

– **Hol lesz az irodájuk?**

– Még nem tudjuk. Ebben számítunk a helyi polgármesteri hivatal támogatására.

– **Ma hogyan próbál segíteni az embereknek? Iroda nélkül?**

– Nagyon sokan a lakásomon keresnek fel, illetve megállítanak az utcán és így mondják el gondjaikat.

– **Melyek a legjellemzőbb problémák Esztergomban és Esztergom-Kertvárosban?**

– A legtöbb cigány szociális gondokkal küzd. Sokan még rendesen tisztálkodni sem tudnak.

Horváth József

– **Az önkormányzat hogyan viszonyul a cigánysághoz?**

– Nem panaszkodhatunk, de azt hiszem, ők nincsenek is igazából tisztában a cigányság helyzetével. Még mi sem tudjuk pontosan hány cigány él a környéken, hát akkor az önkormányzat honnan tudná?! Szeretnénk felmérni a családok helyzetét, életkörülményeit, s a tehetséges gyerekeket taníttatni kellene.

– **Hogyan tudta magát elfogadtatni a cigányság körében?**

– Köztük, velük élek, és mindig tördtem a problémáikkal. A Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségénél dolgoztam, mint tagszövetségi alelnök, 1980-ban. Már akkor is sokan felkerestek hétköznapi gondjaikkal. Ma

az Esztergomi Cigány Folklor Együttes vezetője is vagyok. Valamikor működött egy klubunk is... Két eredményes év után szónélkül kiutasítottak bennünket az esztergom- kertvárosi Féja Géza Közösségi Házból. Most úgy próbálunk, hogy valamelyikünknel szétrakjuk a bútorokat, nyáron pedig kint az udvaron. Semmiképpen sem szeretném abbahagyni. A 15 tagú csapat egyelőre minden segítség nélkül létezik, táncol és zenél.

– **Ezek szerint ön már évek óta – kimondva, kimondatlanul – a cigányság vezetője Esztergomban és környékén.**

– Bizonyos mértékig igen, hiszen ismerem a gondjaikat, tudok velük beszélni, ha kell, magyarul vagy cigányul, és megpróbálok mindent megtenni, hogy segítsék rajtuk. Borzalmasak az anyagi körülményeik. Ma az itt élő cigányok 90 %-a munkanélküli. Ennek is a gyerekek isszák meg a levét. A szülő nem tudja megvenni a tanszereket, és ilyenkor, télen előfordul, hogy még ruhára sem telik, ezért megesik, hogy kimarad a gyerek az iskolából. Nagyon sok értelmes cigány gyerek van, de a szülőknek nincs pénzük taníttatni őket. Sajnos, Esztergomban még ma is

van cigánytelep. Hat család él itt, embertelen körülmények között. Még tisztálkodni sem tudnak. A Töltés utcában is nagyon sok cigány zsúfolódott össze egy barakk épületben. Nem tudom, hogyan tisztálkodnak, különösen télen. A cigány ember nagyon szemérmes, szégyenlős, még a gyereke előtt is. Most akkor zavarja ki a gyereket a hidegbe?

Azzal, hogy megalakult a kisebbségi önkormányzat, mi nem egy cigány álmot szeretnénk itt létrehozni! Csak közösen, a helyi önkormányzattal együtt lehet orvosolni ezeket a problémákat. Szeretnénk elfogadtatni magunkat a magyarsággal. Csak akkor érünk el szép eredményeket, ha az előítéletek is megszűnnek.

Petra

Az alkotás öröme

M U N K A I S K O L A E D E L É N Y B E N

A gyerek márpedig fészkelődik a padban, nem bír magával, legszívesebben felugrana és szaladgálna egy jóízűt. De sajnos, nem lehet.

Zavarná a többi jó gyereket! – véli a hagyományos iskolára képzett, egyforma tanulókra felkészített, szigorúan a tananyagot oktató pedagógus. A jó gyerek a padban csendesen ül, a rossz pedig a sarokban áll. Utóbbinak általában szegényesebb a ruhája, csillogóbb a szeme és szabadabb az életvitele. De hát ez a világ rendje, amióta csak iskola az iskola.

Edelényben, néhány évvel ezelőtt néhány pedagógus eltöprengett azon, miért is ilyen a világ rendje? A gondolatot tett követte, a hagyományos formákat pedig egy munkaiskola terve. Az észak-magyarországi kisváros neve egy példátlan iskolakíséret megvalósításától lett ismert. Az ország egyik legszegényebb térségének, főként cigányok lakta településén valami olyan kezdődött el, aminek hagyománya nem lévén, minden mozzanata az új varázsszával hódított, vagy váltott ki ellen-szenvet. Az Alapítványi Munkaiskola ötlete nem egykönnyen fogadtatott el.

– Elkeserítő volt számomra –, tűnődik Nagy Sándorné iskolavezető az a gyakorlat, amely automatikusan utalta a kisebbségi cigánygyerekeket, miközben szakma, továbbtanulási lehetőség, vagy bármilyen kiút felmutatása nélkül sorsukra maradtak. Munkánélküli szülők, testvérek, rokonok, akik képtelenek a megfelelő motiváció biztosítására, elviselhetetlen lakáskörülmények és megdöbbentő szegénység. A halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek, az előítéletek hálójában maguk is megfertőzve az előítélettel, magukra maradnak egy bizonytalan, kiismerhetetlen világban. Számomra ez elfogadhatatlan és tarthatatlan volt. Akkor gondoltam arra, hogy a nyelvi-kommunikációs zavarokkal küzdő, enyhén fogyatékos gyerekek részére olyan speciális képzést kell biztosítani, amely nemcsak egyfajta szakmát ad, de meg-

szeretteti velük a munkát, a tevékenységet is. Erről szól ez az iskola.

– **Mi az a pedagógiai többlet, amittől ez az iskola más, mint a megszokott, hagyományos oktatási intézmények?**

– Talán a legfontosabb a szeretet. Ezek a gyerekek folyamatos kudarcélményekkel terhelve, bizalmatlanul, sikertelenül élik a maguk életét. Az iskola számukra legtöbbször a szorongásuk oka, tárgya és helyszíne. Ha valóban azt akarjuk, hogy személyiségfejlődésük jó irányba forduljon, meg kell teremteni a siker elérhetőségét. Érezniük kell az alkotás örömét, a munka valóságát. Pedagógiai programunknak ez alkotja a vázát. Alapcél az, hogy a megszerzett készségekkel, ismeretekkel képesek legyenek integrálódni a társadalomba, biztosíthassák önmaguk és majdani családjuk megélhetését. Ez természetesen nem végleges és befejezett képzés, de talán az előlépések megtétele elindíthatja a gyerekeket. Egésznapos tanítás keretében végezzük munkánkat, s a tapasztalat azt mutatja, nagyobb hatékonysággal komolyabb eredményeket érhetünk el. Komoly figyelmet fordítunk az egészségnevelésre, a rendellenes magatartásformák kialakulásának megelőzésére, a család-gondozásra. Mindezek mellett elsődlegesnek tartjuk a sérült személyiséggyekek korrigálását éppúgy, mint az identitástudat erősítését, cigányságuk vállalásának fontosságát.

Szünet van. Az őszi fényben az udvaron játszó gyerekek még élvezik a napsütés melegét. A tapasztalt látogató számára is meglepően egyszerű ruhában, cipőben örülnek a jó időnek. Futkározás, kergetőzés, itt-ott lökdösődés. Meg az elmaradhatatlan labda. Ebéd után vannak már, jóllakottan szemlélik a világot, ez az időszak most a lazításé. Kíváncsi szemükkel vizsgálgatják a látogatót, nézik mit hozott, kérdezik, miért jött el hozzájuk. A fényképezőgép egy szempillantás alatt eloszlatja bizalmatlanságukat. Körbe veszik szeretett Mrika nénijüket és tele száju szélmosollyal néznek a kamera lencséjébe. Feledik a szerény udvart, a málladozó falú iskola – volt lakás – százéves épületét, a szűk tantermeket, a sötét folyosóudvart. Csak Mrika néni van, meg a többiek és a fénykép.

– A társadalmi méreteket öltött szegénység itt halmozottan jelentkezik – mondja az iskolavezető –, ezért olyan feladataink is adódnak, melyektől más iskolák lehet, elborzadva zárkóznának el. Tanulóink egész napjukat az iskolában töltik, tízórait, ebédet, uzsonnát biztosítunk. A higiéniai nevelés keretében minden gyerek fogkefét kap, tisztálkodhatnak, fogatmoshatnak, megfürödhhetnek, esetlegesen kimoshatják a ruháikat. Tanítás után kitakarítják a tantermeket, rendbe teszik az udvart, elpakolnak maguk után. Ezzel is a szeretnének elérni, hogy az iskolát, ahol életük egy jelentős részét eltöltik, maguknak érezzék. A tantermeket, bármennyire is kicsik, megpróbáljuk otthonossá tenni. Maguk díszítik, gondozzák, változtatják, hiszen az övéké. Ahogy az udvar, a kert, a házi állatok lakhelye és a többi. Ennek a Munkaiskolának éppen ez a lényege. Azokat a gyerekeket, akik nem készültek fel az iskolával, mint intézménnyel való találkozással, akik otthonról nem hoznak annyi tudást és tapasztalatot, hogy helytálljanak, megtaníttuk mindarra az ismeretekre, melyek szükségesek és elengedhetetlenek.

– **A jelekből ítélve ez egy barátságos, gyermekszerető iskola. De mitől munkaiskola? Ebben a korban még nem dolgozhatnak a tanulók!**

– Szó sincs a hagyományos értelembbe vett termelőmunkáról. A gyerekek itt a gyakorlatban ismerkednek meg a munkával, az értékelőállítással, kezük munkájának eredményességével. Ez azonban csupán az otthoni hiányosságok pótlása, az alapismeretek elsajátítása, a későbbi beilleszkedésük megkönnyítése. A praktikus ismeretek, a munkához szoktatás végül beépül személyiségükbe és alakító tényezővé válik otthoni környezetükben is. Ez pedig motiválja őket további ismeretszerzésre. A tanteremben, bár meglehetősen kevés eszközünk van ehhez, a tanulók megismerkedhetnek a varrás, kötés, horgolás fortélyaival, amely az otthoni, családi életüket jelentős mértékben változtathatja, megkönnyítheti. A tapasztalat az, ezt a családlátogatások is bizonyítják, a cigánycsaládokban nem elfogadott gyakorlat a gyerekek ezirányú ismeretekkel való ellátása. A kivételek, az ott működő tevékenység csak igazolja ezirányú szándékaink életrevalóságát. A fiúk is megtanulnak varrni, főzni, megismerik a háztartási munkát, amit ha nem is szeretnek meg, de talán jobban megbecsülik az ezt végzőket. Nem lesz számukra idegen a tisztaságra, rendre, szépségre, higiénikus körülményekre való törekvés.

– **Tapasztalhatjuk, a cigánycsaládoknál nem elfogadott gyakorlat az**

állattartás, kertművelés. Igaz-e ez a gyerekek esetében is?

– A pedagógiai program keretében zöldségtermeléssel, kertműveléssel, állattartással is foglalkozunk. Gyakorlóhelyünk az iskola kertje, ahol a leg egyszerűbb és legszükségesebb zöldségféléket megtermeljük, mint például a répa, hagyma, burgonya. A tanulók megismerhetik az ültetés, gondozás, betakarítás mozzanatait, és saját munkájukkal járulhatnak hozzá a termés meglétéhez. Ezt a szellemet magukkal viszik, odahaza is megpróbálják meghonosítani. Mikor családlátogatásra megyünk, nemegyszer örömmel fedezük fel a kialakított kiskerteket, a tiszta rendben tartott udvarokat, a meglévő háziállatokat. Aki tudja, mennyire nehéz a cigányság élete, milyen tragikus körülmények között élnek jónéhányan, az értheti meg ennek a változásnak a csodálatos sikerét. Amikor tehát a gyerekek itt az iskolában munkát végeznek, nemcsak saját életük lehetőségeit teremtik meg, de egyúttal az otthoni körülményeket is megváltoztathatják. Gyakorta tapasztalom a szülők részéről a bizalmat és a szeretetet. Kimondják, hogy jó helyen van gyermekük az iskolában. És ez nagyon fontos mozzanat.

– **Nemcsak a nem cigányok, de maguk a cigányfiatalok sem ismerik kultúrájukat. Miként kíván ezen változtatni az iskola?**

– Fájó pont, hogy a cigány nyelv oktatásra semmilyen igény nincs. A cigány lakosság nagy része telepeken él, vegyesen és a tapasztalat azt mutatja, már egymás között sem beszélnek cigányul. A gyerekeknek nincs igényük erre. Mindezek mellett azonban a hagyományörzés, az irodalmi, művészeti emlékek megismerése komoly kihívást jelent a gyerekek számára. A "Hagyományok elnevezésű tantárgy keretében a cigányság történetéről, szokásairól, kulturális emlékeiről beszélgetünk, fellelevenítve az otthon tanultakat is. Népzene, énekeket, táncokat is tanulnak, melyben némelyikük olyan tehetséget árul el, hogy a többiek mindenáron követni akarják őket. A történelem, irodalom és művészetek tanítása során mindig nagy figyelmet fordítunk a cigányság kulturális örökségének a megemlékezésére, bemutatására. Ez nemcsak önbecsülésüket, személyiségfejlődésüket segíti elő, de magának az iskolának, mint intézménynek az elfogadását is. Ennek sikerét mi sem jelzi jobban, mint hogy számos tanulóknak, megcáfolva a hiedelmeket, továbbtanulási szándékát jelezte, s néhányat már fel is vettek szakirányú középiskolába.

– **Mindez miből? Van-e lelkes pedagógus, pénz, posztó és paripa? Mindaz, ami a tudás megszerzéséért folytatott harchoz kell.**

– Kollégáim áldozatkészségéről, gyermekszertetéről, munkatempójáról nem tudok elfogultság nélkül szólni. Nem tudok, mert ilyen körülmények között, ilyen alacsony bérért, és a helyenkénti meg nem értés mellett dolgozni csak olyanok tudnak, akik valóban szeretik a gyerekeket. Nem sokára felépül az új iskolánk, ott talán már jobb körülmények közé kerülve, kicsit nyugodtabban, magabiztosabban koncentrálnunk a feladatokra. Bár támogatást mostmár kapunk, még mindig vannak anyagi gondjaink. Az első időkben csak magunkra, a kollégák megszállottságára, a szülők áldozatkészségére számíthattunk. Napjainkra azért már sokan csatlakoztak, elképzeléseink valóráváltásához. De még csak az út elején vagyunk. Ahhoz, hogy ez a kísérlet országos modell lehessen, még sokmindennek kell történnie. Bízom benne, hogy sikerül!

Csillei Béla

Újjászületett a cigány közoktatás strarégiai terve

AVAGY MÉGIS VAN GARANCIA A CIGÁNY KISEBBSÉGI KULTÚRA FENNMARADÁSÁHOZ

A jövőben „nem kútbadobott pénz” Magyarországon a cigány oktatásra és kultúrára fordított állami támogatás. Ezt látszik igazolva a csaknem 200 résztvevő cigány értelmiségi, önkormányzati vezető, valamint pedagógus, akik megjelentek a cigány közoktatási tervezet országos szakmai tanácskozásán Szolnokon. A tanácskozás részesei csaknem 100 ezer magyarországi cigány kisebbségi gyermek jövőjéről mondták el véleményüket. A tanácskozás két különböző színhelye jelképesen a folyamatosságot is jelentheti a cigányság számára.

A jövőt ezúttal az OCKÖ (Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat) és az MKM Kisebbségi Főosztálya közösen tervezte és reményeik szerint a felelősséget is közösen vállalják a végrehajtásáért. Az 1995. október 20-i szolnoki tanácskozáson a jelenlevők szerint a magyar közoktatás történetében először a magyarországi cigányság összefogásával szerveződött. Érdemes megismerni a tanácskozáson résztvevő OCKÖ vezető egyéniségeinek terveit, véleményét a cigány gyerekek oktató-nevelő munkájával kapcsolatban. Elsőként **Farkas Flórián** az OCKÖ fiatal elnöke határozott programot ismertetett a cigány oktatás javítására. Meglepő volt a tapasztalt résztvevők számára is a feladatok konkrét megjelölése és az a felelőség, amely szavaiból tükröződött. Nem fordult elő a viták során egymásra mutogatás, újszerű módon valamennyi cigány és nem cigány résztvevő kizárólag a cigány gyermekek jövőjéről beszélt.

Ritka pillanatok voltak ezek a cigányság számára is. Az elnöki pódiumon fiatal cigány kisebbségi szakemberek, pedagógusok beszéltek az oktatás tartalmi feladatairól. Egyenrangú partnerként tárgyaltak intézményvezetőkkel, önkormányzati munkatársakkal, óvodai és iskolai pedagógusokkal. Témáikban egymást váltogatták az óvodai és iskolai felzárkóztató és tehetséggondozó programokkal kapcsolatos hozzászólások.

S ami merőben szokatlan volt a tanácskozásban, az az a tény, hogy sokan felismerték az azonosság és a másság kisebbségi értékeit és főként ezek szerepét a helyi tantervi feladatok végrehajtásában.

Igenis, van remény a többségi kultúra és oktatás struktúrájába történő integrációra. Továbbá egyre biztosabba válik, hogy a kisebbségi kultúra megőrzésének egyetlen biztos eszköze a hatékonyan végzett kisebbségi oktatás lehet. A tanácskozáson elhangzott javaslatok lényegét a következőkben lehet összefoglalni.

- Megbízható felmérésre kell támaszkodni a cigánygyermekek oktatási terveinek.

- Sürgős teendő a helyi tantervi modellek elkészítése a tapasztalatok elemzése.

- Az önkormányzati feladatok tervezése, tisztázása, a finanszírozás állami normatív támogatással kapcsolatos feltételeinek pontos alkalmazása elsődleges az oktatásban.

- A pedagógusok képzésének és továbbképzésének speciális módszertani feladatait az érintett felsőoktatási intézményekkel közösen ki kell dolgozni.

- A cigány tanulók hatékony oktatási-nevelési módszereinek alkalmazása érdekében módszertani kiadványokat kell készíteni és sürgősen gondoskodni kell a pedagógusok területi képzéséről.

- Építeni kell az óvoda alapozó, iskolaelőkészítő munkájára a hatékonyabb iskolai munka érdekében.

- Az interkulturális tantervekkel segíteni kell a felzárkóztatást és tehetséggondozást. Ehhez rendelkezésre állnak az MKM Kisebbségi Főosztályának tervei, melyeket **Radó Péter** főosztályvezető a tanácskozás résztvevői előtt részletesen ismertetett. Az azonnali hozzászólás lehetőségét itt többen megragadták, amellet, hogy örömeiknek adtak kifejezést - többen nem látták biztosítva a jogi, pénzügyi és pedagógus szakmai feltételeit az elmondottaknak.

- Az alapvető oktatási értékek között kell szerepelni az óvodában és az iskolában a cigány népismeret, valamint a cigány kultúra és nyelv anyagának is.

- A cigány pedagógusok és asszisztensek alkalmazása, képzése legyen természetes része az oktatási folyamatnak – hangzott el több cigány kisebbségi pedagógus részéről.

- A cigány nyelvű tankönyvek, kiadványok és műveltségi anyagok alkalmazása a többségi kultúra anyagához hasonlóan foglalja el helyét a tankönyvkiadásban.

A szinte szünet nélküli felszólalások az OCKÖ oktatási szakértőjének, **Csillei Béla** pedagógus és újságíró vezényletével zajlottak. Az elhangzott válaszok ezúttal konkrétak és nyíltak voltak. **Farkas** elnök éppen **Bokros Lajos** pénzügyminiszter költségvetési egyeztető tárgyalására készült, ahol – véleménye szerint – elsőbbséget kell biztosítani a cigány kisebbségi oktatási feladatoknak az 1996-os költségvetésben. A képviselők támogatták javaslatát a parlamenti vitában.

Több résztvevő hangsúlyozta a megfelelő feltételek biztosításának szükségességét, a programok személyi és szakmai ellenőrzési követelményeinek fontosságát. Így **Rigó Rozália** oktatásszervező Győrből és **Lakatos Béla** oktatásszervező Szegedről a felzárkóztatás speciális kisebbségi feladatairól és a normatív állami támogatás tanítási órakereteiről beszél

Jelen sorok írója az óvoda iskolai életmódra nevelés és az általános iskolai kimenetszabályozáshoz kapcsolódó szakképzés lehetőségeire hívta fel a figyelmet. Igyekeztem hangsúlyozni a pedagógiai folyamat szociális tényezőinek figyelembe vételét a cigány gyermekek fejlesztésében a pedagógiai munka folyamatosságát és az interkulturális képzések sürgős beindítását.

Choli Daróczi József költő, tanár, székvezető tanár hozzászólása jól példázta a cigány értelmiségi ember és pedagógus feladatait a közoktatásban. A könyv és a költészet meghatározó szerepe vitathatatlan a cigány gyermekek oktató-nevelő munkájában.

„Rajtunk és rajtatok is múlik” – mutatott végig a jelenlévőkön a kázmatisz cigány kisebbségi gondol-

kodó. Nagy tetszést aratott a közvetlen szavaival és az oktatásról elmondott véleményével.

Az 1995. október 24-i budapesti tanácskozás, az MKM épületében tulajdonképpen a szolnoki vita közvetlen folytatása volt. A főként pedagógusokból álló tanácskozás – a fővárosi közegben – kissé veszített hevéből. Inkább a józan megfontolások, a latolgatás és a helyi érdekek kezdtek előtérbe kerülni. Több jelenlévő véleménye szerint hosszabb idő kell az ilyen jelentős tanácskozásoknak. Valamint a legfelsőbb szakmai vezetők teljes értékű részvételét időben és a szakmai kérdések megválaszolásában biztosítani kell.

Néhány kellemetlen élményről is beszélni kell. Furcsa és érthetetlen jelenség volt a tanácskozáson, hogy

fontos állami és szakmai intézmények képviselői tartózkodó, megfigyelő álláspontot tanúsítottak. Sokan meg sem jelentek a tanácskozáson. A jelenlévők érzése az volt, hogy a kutatás elmarad a gyakorlati oktatáspolitikai végrehajtásától.

Anélkül, hogy válaszolnék – megkockáztatom azt a véleményem – hogy a fényes elszigeteltség ma még Magyarországon erény lehet. Ebből adódik egy újabb kérdés – mely megválaszolatlan marad –, hogy egy ilyen merev társadalmi problémával miért marad magára a pedagógus és a cigány ember? Válaszom: az előítéletet elsősorban talán önmagunkban kell leküzdeni ahhoz, hogy másokat tanítani lehessen.

Lehoczky László
oktatásszervező pedagógus

„A hír szent, a vélemény szabad.”

Robbantási kísérlet?

*Avagy tényleg olyan szegény az ország,
hogy azt, amit maga alkot, szét keljen robbantania?*

Lehet, hogy a gazdasági helyzetünk rossz. Azonban az a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Törvény, amely már az alkotmányunk részévé vált, nagyon nagy utat tett meg annak érdekében, hogy Magyarországon egy olyan politikailag is elismert tömegbázis jöjjön létre, mint a kisebbségi önkormányzatok egésze.

Állítólag ez a társadalmilag is legalizált folyamat Európában is egyedülálló, amelynek a Kormány általi kezelése fontos tényező, az Európába való teljes csatlakozáshoz, illetve a demokráciánk nyugaton való elismeréséhez.

És mégis, mégis, eljutottunk odáig, hogyha nem is nyíltan ugyan, de a kormány megkérdőjelezi a kisebbségi önkormányzatok helyét a társadalomban.

Mire is kívánom alapozni ezen kijelentésemet? Kisebbségi önkormányzataink országos vezetői hónapok óta próbálják bizonyítani annak a 300 millió forintnak a szükségességét, amely ténylegesen alig-alig elég a 13 kisebbség országos önkormányzatának európai szintű működtetéséhez.

Annnyira nem érdekli a kormány a helyzetünk és helyünk a társadalomban, hogy az 1996-os költségvetésben az igényünk nem is szerepel. Sőt, a Parlament folytatja a költségvetés vitáját, anélkül, hogy egyetlen egy országgyűlési képviselőnek is eszébe jutna, van valami, amelyet közösen hoztunk létre ebben az országban, amiért felelősek vagyunk: a kisebbségi önkormányzatok. Ezeknek működni kell, itt van egy módosító javaslat; tessék tudomásul venni, hogy a kisebbségek is élni akarnak! Sajnos, ez eddig nem történt meg!

Természetesen meg lehetne oldani ezt a Parlament nélkül is. Csupán az Államháztartási törvényt kellene olyan formában módosítani, hogy kiveszik a kisebbségek gazdálkodására vonatkozó részeket.

Sajnos, ha a módosító indítványa szövegébe nem épül be a már oly sokszor kért törvénymódosítás, és a támogatás összegére vonatkozó jogos igényünk, robbanás fog bekövetkezni önkormányzatainknál, melyet maga a kormány idéz elő azzal, hogy az általa létrehozott törvényben meghatáro-

zott kötelességének nem kíván eleget tenni.

Nem hiszem, hogy ezt a negatív hozzáállást el kell úgy fogadni, ahogyan az ország politikai, pénzügyi vezetői akarják. Megvagyok győződve arról, hogy az országos kisebbségi önkormányzatok vezetői tudják hol a helyük. Azt hiszem, nem lehet célja a kormánynak egy akkora tömeg kivonulása, mint a magyarországi kisebbségeké.

Akkor ugyanis feltétlenül bebizonyosodik, hogy a több éven keresztül tervezett, majd bevezetett Nemzeti és Etnikai Kisebbségi törvény nem egyéb annak bizonyításánál, hogy tessék, mi ilyet is tudtunk csinálni. De ez nem több, mint a „nesze semmi, fogdd meg jól” szólás értelme.

A legbosszantóbb az egészben, hogy a Miniszterelnöki Hivatal kisebbségi ügyekkel foglalkozó államtitkára nem képes semmit sem produkálni. Tárgyalnak, tárgyalnak, de kézzel fogható eredmény nélkül. Vajon meddig? Megvárják, míg robban?

Lakatos Oszkár
az OCKÖ képviselője

CIGÁNY RÓMEÓ ÉS JÚLIA

Ki ne ismerné a veronai szerelmesek, Rómeó és Júlia történetét? A Zeffirelli-féle feldolgozás örök élményünk marad csakúgy, mint a film világhírűvé vált betétdala, mely a szerelemről és Júlia haláláról szól. **Hollai Kálmán** színművész, **Lakatos Menyhért** csodálatos balladájának az Átok és szerelemnek Babája, cigány Rómeó és Júlia megfilmesítésén dolgozik.

– Egy nagy romantikus játékfilmlet álmodtunk meg. Az ötlet egy magyar-történelem szakos tanárnőtől jött, akinek volt egy cigány szerelme, akivel dédelgetett álmuk volt, hogy filmre vigyék Rómeó és Júlia történetét. Megkereste a Művelődési Minisztériumban a megfelelő embereket és ott is tetszett az ötlet, és engem kértek fel a film elkészítésére. Határidő nincs, csak mi szabtuk magunknak. Jövő júniusában szeretnénk elkezdni a forgatást. A mi Rómeó és Júliánk a Kiegyezés után 1870 és 1890 között játszódik. **József főherceg** – köztudott –, hogy anyanyelvi szinten beszélt a cigány nyelvet, mégpedig a lovarit. Ő lesz a Herceg a filmben. Innen kezdve borzasztóan egyszerű a történet. **Karsai Ervint** kértem fel a **Mészöly Dezső** fordította Shakespeare cigány fordítására. Véletlenül jutottunk el Újkígyóásra, ahol rátaláltunk az Ybl kastélyra. Ezt is a Kiegyezés után építették és egyszerűen csodálatos. Ez lesz a filmforgatás helyszíne. Hogy mitől lesz egyáltalán cigány a történet? Mitől válhat cigány-nyá? Sokan hajlanak affelé, hogy jó volna, ha Júlia magyar és Rómeó cigány lenne, és ebből adódna a konfliktus. Igen, de ez nem olyan igazi ci-

gányvér konfliktus, mint az, ha mind a két család cigány. Esetleg Júlia muzsikos cigány és Rómeó romungró. Vagy Júlia lovári és Rómeó oláh cigány.

– **Mi a célotok ezzel a filmmel? Mennyire fog cigány hagyományokra épülni?**

– Cigány hagyományokra is épülni fog. Hiszen önmagában csak a Rómeó és Júliát elővenni nem nagy ötlet. Meg az sem, hogy 2 cigány családot ily módon összevegyítsünk. A történet 3 síkon folyik majd. Egyik a Shakespeare Rómeó és Júliája lesz, a másik a báli kép, a harmadik pedig, amikor a kastély előtt a cigányok élnek mindennapi életüket. A lovárik a lovaikkal foglalkoznak, lesznek cirkuszos cigányok is, meg akik énekelnek, táncolnak. Megy a Rómeó és Júlia története és közben egy hatalmas nagy folklór. És borzasztóan vidám az egész.

– **Mozifilm lesz vagy tévéfilm?**

– Mozifilm. Az etalon a Farkasokkal táncoló című film, ahol a főszereplő a film kedvéért megtanult színi indíánul. Mi azt akarjuk, hogy cigány nyelven szólaljon meg Shakespeare Rómeó és Júliája. Meg akarjuk mutatni a világnak, hogy a cigány nyelv irodalmi nyelv is. Ehhez szeretnénk megnyerni azokat az embereket, akik megtehetik, hogy pár forintot hozzátegyenek. Nem tételezem fel, hogy lesz Magyarországon valaki, aki 20 milliót adna a filmforgatásra. És mivel cigány filmről van szó, itthon csak falakba ütközünk.

– **Tételezzük fel, hogy elkészült a film. Reklámok, plakátok készülnek róla. Gondolod, hogy kíváncsiak lesznek az emberek a cigány Rómeó és Júliára?**

– Igen. Egyrészt kíváncsiak lesznek, hogy mit csinált a Hollai, másrészt kíváncsiak

Romathan – Cigány Színház, Szlovákia

lesznek, hogy valójában mi is fog történni a filmben. Én hatalmas üzletet látok benne.

– **Mégpedig?**

– A nemrég megrendezett Világfesztiválon is bebizonyosodott, hogy a cigány az egy kuriózum. A **Gipsy Kings** együttessel és **Fátyol Tivadart** szeretnénk felkérni a filmzene megírására. Azt tervezzük, hogy a filmzenéből kasszetta és lemez is készülni fog. Az egész ballada, amely a film zenei alaptémája, a cigányságról szól, a cigányságunkról, arról, hogy a 2000 év alatt soha nem tudtunk megnyugodni, mert a vérünk ilyen, ami visz ide-oda-amoda. Hej cigány, hej Rómeó, hej Júlia – ez lesz a alaprefrén. Körülbelül ötvenszer írtak már át a ballada szövegét. És ez az egész film alatt szólni fog. Januárban vagy februárban érkezik a Gipsy Kings, illetve az utódzenekar (Chico és csapata), és remélem, hogy érdemben tudunk velük tárgyalni. Fantasztikusan jó lenne, ha elvállalnák.

Én is azt gondolom, fantasztikusan jó lenne, ha felvállalnák. És jó lenne ha szponzorok is kerülnének, akik segítségével megszülethetne a cigány Rómeó és Júlia. Akik érdeklődnének, azok megtehetik Hollai Kálmánnal az Ariadne Alapítvány címen: 1082 Budapest, Kisfaludy út 9.

És aki bízik abban, hogy lesznek érdeklődők:

Paksi Év

Hollai Kálmán

OLÁH MARA

Oláh Mara Monoron született 1945-ben. A cigánytabánban nőtt fel szégyenségekben, de végtelen szeretetben. Apja zenész cigány, anyja oláh cigány. A hat testvér közül Marában örződött meg egyedül az igazi cigány mentalitás. Talán azért, mert a többi testvér már nem a cigánytabán légkörében nőtt fel, hanem a tanácstól kapott lakásban, magyarok között. Igazi iskola az élet volt számára.

Körülményei miatt csak takarítónőként tudott elhelyezkedni.

Amikor 1988-ban több betegség mellett iszonyatos fejfájás kínozza – de úgy, hogy beszélni sem tudott, leírta mondanivalóját – akkor érezte úgy, hogy rajzolnia kell. Először Sophia Lorent rajzolta le, ez úgy tűnt, sikerült. Olyan lendületet kapott, hogy másnap már vízfestéket is vásárolt, hogy amit lerajzolt, ki is tudja festeni. Innentől kezdve nem volt megál-

lás. A könyvtárból hozott ki könyveket, hogy megtanulja a festészet művészetét, de hamar rájött, az könyvből nem megtanulható.

Nem sokáig másolt. Néhány hónap múlva már az anyja temetését, szemérmét, a cigány tabánt, torokfájását, egyszerűen mindent megfestett, ami foglalkoztatta. Sose gondolta, hogy alkotásait valaha valaki megvásárolja.

Tulajdonképpen a kiállításokon érzi azt, hogy jó és fontos, amit csinál. Már festőnek tartja magát, ahogy ő mondja: 1993 végén saját lakásának egyik szobáját kiállítóteremmé varázsolta, így létrehozta az első cigány magángalériát. A kiállítás megnyitója nagy viszhangot és hatalmas sikert hozott Oláh Marának. Ekkor úgy érezte, segítenie kell hasonló sorstársainak is. Az ország szinte minden részébe elküldte levelét, melyben felajánlotta a kiállítás lehető-

ségét. 1994 tavaszán már 15 naív festő képei lóghattak a falon.

Oláh Mara azt akarja bebizonyítani, hogy betegem, egy szemmel is lehet tenni, ha akar az ember.

A magángaléria címe: Budapest, XIX. kerület, Báthory út 126. I/5.

Orsós Kata

Újraavatott Petőfi Jászalsószentgyörgyön

„Az igaz ügy örökre veszve nem lehet”

Kétszer hozott áldozatot Jászalsószentgyörgy lakossága azért, hogy Petőfije legyen. A nyolcvanas években a térség tagjai vásárolták meg **Zilay Zoltán** alkotását, amely az 1848-as forradalmi költők figuráját mintáz-

za, amint kissé gondterhelten, de elszántan lép az „elkövetkezendő” felé. Most, amikor felszámolás alatt áll a termelőszövetkezet, az önkormányzat döntött úgy, hogy ne kerüljön el a településről az alkotás, hanem továbbra

is a polgárok építését szolgálja a forradalmár, ezért mintegy 300 ezer forintért megvásárolta a szobrot a falu. **Dr. Tóth János** polgármester törvényelmi kapaszkodót lát az alkotásban egy olyan korban, ami-

kor egységes nemzeti megoldás van szükség.

Katona Tamás, a Magyar Demokrata Fórum országgyűlési képviselője elsősorban a gyermekekre mosolygott mondanivalóját hangsúlyozva, amikor a márciusi fiatalokról mesélt megható történeteket. Emlékezett azokra a vezetőkre, egykori tábornokokra, akik annak idején még a csatában elől meneteltek, nem félve a halált sem. Emlékezett a Jászság és a Kunság katonáira, és emlékezett Görgeynek arra a mondatára, amely így szólt: „Az igaz ügy örökre veszve nem lehet.”

– Szorgalmas polgárország lettünk, próbáljunk tenni a hazáért – mondta a történész képviselő.

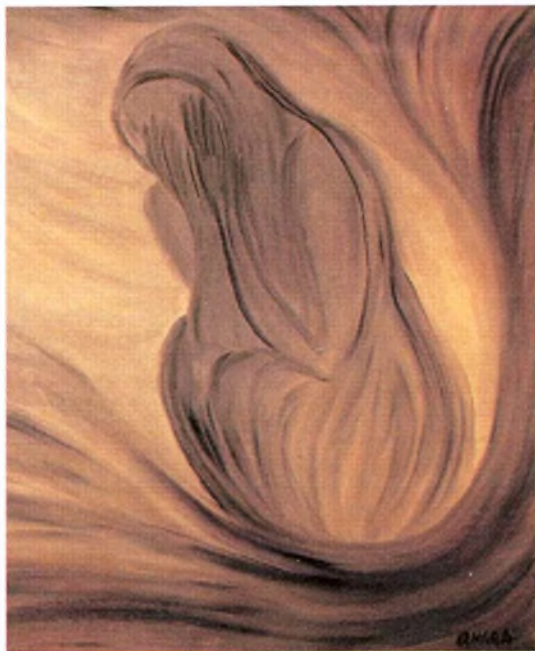
A szobor környékét a helyi közhasznú munkások tették rendbe, mintegy húszan, többségükben románok. A „Lungo Drom” helyi szervezete nevében **Kökény Kálmán** és **Fehér Jánosné** helyezték el koszorút a forradalmár szobránál.

BOCS

Kökény Kálmán és Fehér Jánosné koszorúz

Kitüntették a „Száztagút”

Ünnepi hangverseny a Kongresszusi Központban

A kitüntetéseket elsősorban adják. Nem lehet tudni kit talál el a magasból érkező jutalom, s gyakorta még az sem világos, miért is a jutalmazott lett a szerencsés kiválasztott. Ritka az a pillanat, mikor a kívülálló és az adományozó teljesen összhangban, egyetértésben fogadja az elismerést. A Száztagút ért megtiszteltetés azonban most egy ilyen alkalmat jelentett.

A Magyar Köztársaság elnöke a Művelődési és Köznevelési miniszter előterjesztésére a következő kitüntetéseket adományozta:

Balogh Dezső klarinétművésznek, **ifj. Berki László** primásnak, **Mocsár Ferenc** csellóművésznek, **Ökrös Oszkár** cimbalomművésznek a Magyar

A kitüntetettek

Köztársaság Ezüst Érdemkeresztet, **Buffó Rigó Sándor**, **Farkas István**, **Farkas Nándor**, **Horváth Károly**, **Horváth Zoltán**, **Lendvai Csócsi József**, **Maka Gyula**, és **Vajda Barnabás** művészeknek a Magyar Köztársaság Bronz Érdemkeresztet.

Az emberek sírnak és örülnek, mikor ez a zenekar húzza a talpalávalót – írták róluk

egyszer, s talán valóban ez a kettősség jellemzi legjobban ezt a páratlan tehetségű, szellemiségű és együttműködésre képes csapatot. Legyen a hallgató német, japán, honfitárs vagy akár idegenbe szakadt hazánkfia, ha az együttes meghirdeti nyárvégi koncertjét, percek alatt elfogynak a jegyek. Telve a Szabadtéri koncert nézőtere, s az ünnepélyes csendben megszólalhat a prímás hegedűje. Gyakorta mondják, legjobb diplomátája hazánknak az a sok művész, akik messze földön is dicsőséget szereznek országunknak, népünknek. Az együttes bejárta a Földet, széles e világon talán nincs is olyan zug, ahová ne csendült volna fel a muzsikaszó, melyet ez a csapat szólaltatott meg. Öröm és bánat, szerelem és elmúlás, honszeretet és hazavágyódás van ebben a dalban, mindegyik dalban. valahány

Állófogadás

csak felcsendül a világban. A franciák, osztrákok, oroszok, de még a büszke britek is megtörlik szemük sarkát, elérezkenyülve a hallott muzsikán, és csendben megjegyzik: Csodálatos lehet az az ország, amelyik ilyen csapatot produkál. És ilyenkor **Raduly József**, zenekarvezető minden bizonnyal maga is elérezkenyül a büszkeségtől. Talán ezért is aratott osztatlan sikert és elégedettséget, barátok, rajongók és féltékeny irigyek körében is az a sok kitüntetés. Most biztosan jó helyre került...

Csillei Bé

DADA JANCSI ÁLMA

Vannak cigányok, akikről életük végéig nem derül ki, mi is az igazi családnevük, csak akkor, amikor elhantolják. Ilyen volt Törökszentmiklóson a Csisznyikóban, a cigányvárosban Dada Jancsi, a kisbögös. Szálfá egyenes, szerzetesekhez hasonló módon kopasz, gyorsbeszédű ember. Rézi néni, a felesége minden alkalommal megkérdezte tőle: mit mondtál, te, ember? Ilyenkor olyan haragra gerjedt, hogy elkezdett hadarva csúnyán válaszolni. Nézd meg, mutatott Rézi néni, már tíz esztendeje hállok vele, b... az anyám, s még mindig nem tudja, mit mondok, s hirtelen megfordult, férecsapta a pokrócfirhangot és, eltűnt a vályogputriban...

Dada Jancsiék ott laktak a Kígyó utca és a Teleki Pál utca sarkán egy ideig, majd feljebb költöztek a dombra. Rézi néni úgy engedte el mindennap a kisbögöst, mint akit skatulyából húztak ki. Nyáron, délutánonként a putri elé állt Dada Jancsi. Már rajta volt a lakkcipő, a hosszú gatyá, Rézi néni húzta rá az inget, megigazította a mandzsettákat, s akkurátusan, vigyázva, hogy össze ne gyűrje a csokornyakkendőt, gondosan megformálta a csokrot. Amikor ezzel elkészült, szájaiba vizet vett, beszólt a putriba, hogy hozzák ki a kefé, s szépen, felülről lefelé, sorját tartva, egyik kezével a pihét szedve, a másikkal végig lekefélték a fényesre kopott zakót és nadrágot. Miután Rézi néni mindezzel elkészült, odébb állt, hogy jól lássa a kisbögöst, aki mindig megszólalt. Rézi, te, mehetek? Miután a mindig kócos, bontott hajú asszony intett, Dada Jancsi beszólt a putriba fiának: Zöldszemű! Hozd a bögömet. És Dada Jancsi, a kisbögös öles léptekkel elindult a városba, egészen az alvégre, ahol az egyik kocsmában muzsikált. Rátartó cigány volt, adott magára, bár szíve mélyén érezte, hogy ő nem igazi úri cigány, hiszen az első bandabeliek, Horváth Gyula híres, még az almanachban is jegyzett primás és a zenekar tagjai nemigen váltottak vele szót. Dada Jancsi olyan ember volt, aki bízott magában, noha jól tudta, hogy ő csak akkor bögözhet Horváth Gyula bátyám bandájába, ha meghívják. Titkon reménykedett, eljön egyszer az ideje, amikor Gyula bácsi a zenekarba hívja.

A harmincas évek békebeli világában, de még emlékezetem szerint a negyvenes évek elején is egy-egy jelentősebb, tehetősebb alföldi városban, így Törökszentmiklóson is, legalább öt-öt étterem, kávéház, kaszinó, kocsmá

volt, amelyekben kora délutántól hajnal kettőig szólt a magyar nóta, dízők szórakoztatták a vendégeket. Természetes, hogy a legelőkelőbb üzleteibe a legkiválóbb zenekarokat szerződtették. Sudiknál esténként gyönyörű, verbunkossal, palotással, majd a magyar hallgatókból álló nótasokkal Horváth Gyula állt a zenekar élén. Az Úri Kaszinóban a finom, lágy muzsikát szolgáltató Ökrös Jóska és zenekara játszott. Lenn a község széleken, a kocsmában a kisebb romák, a kottát nem ismerő, a virtuozításban és az improvizációban gyengébbek, a paraszt muzsikások keresték a mindennapit.

Régen szokás volt a városokban, ha zárórát csináltak a kávéházakban, éttermekben, kocsmaiban, akkor még mindig akadt egy kisebb étterem, ahol összejöttek a romák. Törökszentmiklóson a Csisznyikóhoz közeli kocsmá szolgált erre a célra. Itt gyülekeztek, osztozkodtak (pénzosztásról van szó), s megittak még valamit, mielőtt hazamentek. Sokszor előkerült néhány pohár tárgyi elfogyasztása után a tokból a hegedű is. Helyben volt a Schunda, cimbalmos mindig akadt, virtuskodó primás, kontra brácsás, klarinétos és bögös is. S el-elhangzott olykor ilyen hajnalokon, hogy ősém ezt a hallgatót kísérek meg. Ehhez a hanghoz mit fogsz a kisbögön, mit húz hozzá a kontrás, a brácsos, s csak úgy ropkodtek a levegőben a szűkített, bővített akkordok, a gisz, há dé ef, a cisz é gé bé, a c esz fizs á é – s a többiek. Tokot csak az bontott, aki biztos volt a dolgában, hogy nem szólják le.

Így került az egyik, alkalmilag hajnalban összeverbuválódott bandába Dada Jancsi, a kisbögös. Az öreg Gyula bácsi, a primás nem ment bele ezekbe a muzsikálásokba, noha nyitott volt a füle, s ha olyat hallott, azt meghívta zenekarába, annak ott volt a helye az első bandába. Ott ült mogorván, spiccesen a sarokban, s hallgatta az egyik fiatal primás virtuóz muzsikálását. A cimbalmos baloldalon Dada Jancsi ült, előtte megfekettedve a kisbögő. Aki nem muzsikált vele, az nem tudta, hogy Dada Jancsinak van egy szokása. Bizonyos hangzásoknál nyögésével kíséerte a hallgatót vagy éppen a csárdást.

Ez történt most is. A romák felfigyeltek. Dik mán. Halljátok, hogy nyög ez a cigány. Egyik-másik halkán kuncozott is, vigyázva, nehogy észrevegye és megsértődjön. Amikor a fiatal virtuóz primással végig kisbögözte a túr, az

öreg Horváth Gyula megszólalt a sarokban: – Öcsém! Én most hallottalak téged először csellózni. Nem is gondoltam volna. Holnap délután öt órákor várlak a Sudiknál. – Ezután az öreg híres primás elbúcsúzott.

Dada Jancsi meg ott maradt a többiekkel, a boldogságával és beteljesült álmával. Bekerült Törökszentmiklós első bandájába, együtt muzsikálhatott a legjelesebb rajoknak Sudiknál, Horváth Gyula primás zenekarában.

Farkas Kálmán

„NEM”

Tudtam, hogy nemet fog mondani, s tudtam, hogy akkor én is nemet fogok mondani. Megtörtént. Hideg december este volt, fújt a szél. Könnyeimet hullajtva léptem ki az épületből.

Nem tudtam, mi tévő legyek, merre menjek. Elindultam hát amerre a lábam vitt. Ez a nap olyan furcsa volt, de mégis olyan, mint a többi. Rájöttem valamire, valami igen fontos dologra, ha léteznek egyáltalán fontos dolgok az életben. Mindig féltem a „fontosnak vélt dolgoktól”, inkább nem is gondoltam rájuk. Az arcom megdermedt a hideg szélről, nem bírtam mozgatni. Mentem előre az ismeretlenbe, célomlal a céltalanságot választva. Olyan sok elérhetetlen dolog volt az életben, amelyről álmodtam, szinte mindenről lemondtam, rólad azonban nem tudtam, és nem is akartam. Szükségem volt a fájdalomra, hogy ezt elmondhassam, szükségem volt rá!

Néha megálltam, lehunytam a szemem, és kitéptem a számat: jól esett, hogy a hideg szél beáramlik a számba, s kiszárítja torkomat. Abban bíztam, hogy e testi fájdalom elvonja a figyelmemet sebzett szívemről. De nem ez történt. Még jobban belém hasított a csalódás.

Üres lett a szívem, mert téged senki nem pótolhat, hisz Te voltál velem mindig, Te neveltél engem.

Szeretlek, s tudom, hogy Te is szeretsz, talán ezért van remény arra, hogy újra kezdjünk mindent. A világon tőled kaptam a legtöbb gyöngédséget, szeretetet, és én mit nyújtottam? sokszor vagyok rossz, s ilyenkor szívedig sértelek.

Tudom, hogy az érzelmekkel hadilábon állok, és sokszor nem mutatom ki, mit jelentesz nekem, de most elmondom: szeretlek, szeretlek!

Zsuzsi

KARÁCSONYVÁRÁS

Holdfényben szikrázott, villódzott a csillámló hózuhatag. Végeláthatatlan fehér paplanná duzzadt. Tetején csillagok vibráltak, s verték vissza a holdfényt. Fejemben a szán lovainak csengető váltott ütemben zenéltek, bakancsom talpa alatt nyikorgott a hó, s amint tovaléptem bele-belerugtam a hómezőbe, s élveztem, amint szállt, egyre csak szállt, mint valami finom csillogó por a levegőben. Olyan csodás-varázslatos téli estére azóta sem emlékszem. Lehettem talán tizenhárom esztendő. Anyám mellett bandukoltam a hópaplanban Bocskai-féle zsinóros télikabátomban. Erzsébet napra sietünk az alvégre, a Mária-kongregációs asszonyok összejövetelére. Anyám, Ökrös Mari vitt, cipelt magával mutogatni, dicsekedni, büszkélkedni velem, hogy az ő fiából úri embert fog nevelni, ha belepusztul is. S majd ő megmutatja, nem számít, hogy valaki cigány, becsületes legyen.

Különösen az ilyen nagy női névnapokon szerettem anyámmal menni a gádzso házakhoz, az ő "jóasszonyaihoz", akikhez járt, akiknek mosott, vasalt. Sütöttek, főztek, s még pakoltak is nekünk. Így történt ez azon az emlékezetes Erzsébet napon is. Anyámat már várták. Roskadásig volt terítve az asztal. Finom, illatozó süttekkel, rántott hússal, süteményekkel, butellába töltött borral. Valamennyien külön-külön köszöntötték a ház Erzsébet gazdaasszonyát, belekóstoltak a pohárba, haraptak valamicskét, s aztán szállt az ének hamisan is, elnyújtva is a hangokat, egyik zoltárt követte a másik, s nem fáradtak bele. Kifogyhatatlanok voltak, mert ha Kulcsár Erzszi néni kifogyott az énekből, követte a másik, a harmadik... Órákig tartott az ájtatosság, az Erzsébet-esti hálaadás. Engem odaültettek a szoba sarkába, s elláttak étellel-itallal. Hosszú ideig eltűnődtem ezeknek az öregasszonyoknak az ájtatosságain, egymás köszöntőin, meg csodáltam is őket, irigykedve egymás szeretetük miatt. Csak olyankor mosolyogtam vagy kuncogtam, amikor egyik-másik egyházi éneket hamisan kezdtek el, s alig találtak rá az igazi hangra.

Holdfénybe úszó kora este indultunk a Csisznyikóból, a törökszentmiklósi cigány városból, s ugyancsak holdfénytől kísért öreg éjszaka volt, amikor a katolikus alvégről elindultunk megpakolva hazafelé. Mert azt mondanom sem kellene tán, hogy Ökrös Mari fehér batyujába a Mária-kongregáció vezetője, Erzszi néni már előre belerejtette a frissen vágott karácsonyi disznóságokat, finomságokat. Egy kis kolbászt, oldalast, szalonnát, tepertőt, darabka sonkát, ezt-azt.

Cipelte anyám a kincset fáradhatatlanul. Nem engedte, hogy segítsek. A hosszú, lapos nagyfalu végén laktunk a Kígyó utcában. Kétszer, ha pihent csupán, amikor holtfáradtan benyitottunk a pislákoló házba.

Nővérem, Annuska sietett anyám válláról leemelni a batyut. Férje a fronton volt, legutoljára a brijanszki erdőből kapott tőle zöld tábori levelet, s azt írta, lehet, hogy Karácsonyra haza engedik, mert vitézségeért megkapta a Kisezüstöt. Unokaöcsém, Tibike gyorsan felpattant az ágyból, Rózsika is ki-dörzsölte szeméből az álmat, s nagy-nagy csodálkozással álltuk körül a petróleumlámpa fényében kibomló batyut.

Csillogott a szemük. Arra gondoltak, amire én. Mégis csak lesz Karácsonyunk. Kerül az asztalra töltöttkáposzta, bodag, egy kis mákos kalács is. Ha jól beosztjuk, mondta anyám, akkor nem éhezünk. Ő persze számított arra is, hogy még Szekereséktől is kap egy kis kóstolót, ahová rendszeresen járt mosni-vasalni. Boldogok voltunk. És anyám jól számított. Nem voltak hálátlanok munkájáért Szekeresék sem. Nyugodtabban készültünk az ünnepre. Egy kis tüzelő mindig került valahonnan, úgy hogy a szoba közepén álló kerek vaskályha lehelte a meleget. Nem mindig egyformán, de nem fáztunk. Ólomlábbon jártak a napok. Annuska, a nővérem emésztette magát, már-már beletébolyodott a hosszú várakozásba. Állandóan Jóska bácsit, a postást leste az ablak mögül, mikor tűnik fel alakja a gledicsia bokrok mögül, s belenyúl-e a nagytáskába?

Karácsony hetében jártunk. Megérkezett a hír. Érkezik sógorom a front-ról. A polgári iskola harmadikosa voltam. Ott ült borostás arccal, soványan, Tibike is, Rózsika is rácsimpazkodva, lábait forró vízben áztatva a kerek vaskályha mellett. Annuska sírt. Csak ennyit mondott: megjött sógorod. Öleltük, csókoltuk egymást és sírtunk...sírtunk. Elsőként a bajonettjével ismerkedtem, s megmutatta az aranykopejkát. Azóta sem láttam olyant.

És másnap Tibor sógorom csodát művelt. Ott a szemünk előtt. Elmozdította a helyéről az éjjeli szekrényt, a bajonettjével megkopogtatta néhány helyen a vályogfalat, s ahol úgy hallotta, kong, ott megbontotta. És kiemelte a sártéglát. Azt hittük üres. Ő benyúlt, s egymás után markolta ki a kezével a csillogó pengőket. Ámultunk a csodálkozástól. Azt már nem tudom, mennyi pénzt rejthetett oda, és mikor, de arra emlékszem, hogy szent estén igazi fenyőfánk volt, melyet a középső ablak előtt álló asztalra helyezett el, s a mennyezetig ért. És volt rajta csillag-szoró is, meg igazi gyertya is. És először kaptunk a Jézuskától ajándékot is.

Karácsony másnapján vissza kellett menni a frontra.

Karácsonyi gondolatok

„Boldogok a lelki szegények:
mert övék a mennyeknek
országa”

Így karácsony közeledtével az ember valami szépet, jót, meghatót szeretne írni. Valamit, ami méltán kiemeli a szeretet ünnepét. Így jött az ötlet, hogy a gyerekeket kérdezzük meg, hogyan várják a Mikulást, a Karácsonyt. Noha biztos vagyok benne, hogy ők csillogó szemekkel beszéltek

(A fotó nem a cikkben szereplő
kisfiúról készült)

volna az egymás között hetek óta titkon tárgyalt témákról, ez mégsem sikerült. Azt sajnos csak sejteni tudom, hogy a szülők miért álltak bizmatlankodva az ajtóban, mert igazi választ nem kaptam senkitől. Tisztelet a kivételnek, annak az egy-két családnak, akik megengedték, hogy kérdezzek gyermekeiktől. Most mégsem erről az egy-két családról írnék, hanem arról a Valakiről aki egy sötét lakás ablakában állt. Arról a kisfiúról, akinek soványka teste nem a félelemtől, bizmatlanságtól reszketett, hanem egy olyan valamitől, ami születése óta befészkelte magát testébe.

Kérdéseimre egyszavas válaszokat adott, és azt, hogy az ajándékokat nem a Mikulás hozza, az csak édesanyja pénztárcájától függ, olyan illúzióromboló ridegséggel tudta, mintha legalább negyven kemény év lenne a háta mögött. A kezében lévő cicák jelentik számára a közösséget, akiket megdorgálhat, szerethet és akiknek megbocsájthat. Édesanyja a kopott ajtó mellett állva mondogatta szomorú szemekkel: – Úgysem tud vele beszélni.

Ez valóban igaz volt. Nem rendelkezem ugyan óriási pszicholó-

giai ösztönrel, a mozdulataiból azonban kiderült: lelke már nem gyermeki és talán soha nem is volt az. A sötétség, amibe beburkolózik szoba-konyhas lakásukban, csak az az övé. Nem engedi senkinek, hogy háborgassa. Csak néz kifelé a szürke tájra és talán mesebeli álmokat szövöget.

A rideg valóság annyira kegyetlenül él picinyke szívében, hogy nemcsak a Mikulásban, de a nyári napsugárban, az örömet hozó tavaszban sem hisz már. A karácsony este azért mégis csak a szeretet ünnepe marad, s ha tudja is, hogy az ajándékokat édesanyja a kevéske családpótlékból fizette ki, mégis érzi, ez az este más. Valahogy melegebb a ház, valahogy nem olyan szürke az ég és a csillagok úgy játszadoznak vele, hogy muszáj gyermeknek lennie ezen az estén. Karácsony estén, a szeretet ünnepén.

Én igazán szerettem volna valami felhőtlenül boldog gyermekközpontú gondolatot írni, de a körülmények mindig beleszólnak a tervünkbe. Viszont, ha arra a pillanatra gondolok, amikor ez a gyermek boldogságot érez a szívében, azt hiszem felér mindezzel, amit oldalakon keresztül a szeretetről írhatnék.

Lilla

Álmaimban

Álmaimban sok homályos kép jelenik meg előttem, amely olyan élethű, hogy szinte már fáj. Az utcák kihaltak, de valami zaj mégis mindig hallatszik. Benn a meleg szobában ülünk mi emberek, és arra nem gondolunk, hogy azokkal, akik kinn vannak az utcán, mi történik.

A hideg téli estéken hány hajléktalan ember veszíti el életét, akik melegségre, szeretetre, családra vágnak. De ez az ő számukra szin-

te lehetetlen, mert még saját magukat sem tudják eltartani. Abból élnek, amit összekéregesnek, és az bizony nagyon kevés. Van úgy, hogy egész nap nem esznek semmit. De azért vannak még jó emberek a földön, és ha tudnak segítenek rajtuk, vagy egy kis pénzzel, vagy pedig étellel.

Elment mellettem egy öreg bácsika, kezében borosüveggel. A ruházatán látszik, hogy ő is hajléktalan, szegény. A cipője lukas, a nadrágja foltos, felső testén nincs kabát, egy pulóver védi a hideg szélről – hótól.

Sűrűn látom őt, és mindig összeszorul a gyomrom, mikor arra gondolok, hogy lehetne rajtuk segíteni, legalább annyiban, hogy az éjszakát meleg helyen töltsék és egyenek. A hideg télen megfagynak az utcán. Az iskolában azt tanítják, hogy az ember a legokosabb élőlény, ő tud gondolkodni. Akkor miért nem segít rajtuk senki?!

Hiszen az életben jobb adni, mint kapni. A közmondás is így tartja. Ők is emberek, nekik is vannak érzéseik, mint minden ember ők is vidámságra, szeretetre, otthonra vágnak.

Rácz Zsuzsanna

A LETTORSZÁGI ROMÁK

Ebben a cikkben nem csupán a lettországi romák (cigányok) történetét, hanem mai helyzetüket és gondjaikat is érinteni szeretném. Romákról szóló anyagok gyűjtése közben gyakran találkoztam hitetlenséggel és szkepticizmussal maguk a romák részéről, úgy mint mások részéről is, ami a nép figyelmének a romák helyzetére és a más kisebbségekhez képest sajnálatos sorsukra való irányítását illeti. A romák egy része azt hiszi, hogy mindig is létezett egy „speciális” viszonyulás a romákhoz, hogy ezt lehetetlen megváltoztatni, és hogy értelmetlen dolog próbálni megmagyarázni és tükrözni Lettország romáinak életét és gondjait.

Többszázados mellőzés járult hozzá, hogy magukat elszigeteljék a társadalom többi részétől, és hogy bizalmatlanul tekintsenek a kívülállókra.

A lettországi romák története

Hogy megtörjük a romákkal kapcsolatos talány auráját és a velejáró sztereotípiákat, hogy idézzek néhány ténnyt Lettország romáinak történetéből. Bár több évet említenek, mint a romák Lettországba érkezésének időpontját, fogadjuk el **Janis Neilands**, Ventspilsben élő roma aktivista álláspontját. A romák történetének áttekintésében, ő úgy véli, hogy először 1418-ban érkezett egy nagyobb roma csoport Rigába. Ugyanakkor Neilands meggyőződése, hogy a romák elődei Lengyelországból érkeztek Courlandba. Ezt a Courland vidéki romák nyelvében felelhető nagyszámú lengyel eredetű szó sugallja. A romák megtartották emberemlékezet előtti időkből származó hagyományos foglalkozásaikat és mesterségeiket – lókereskedők és kovácsok, zenészek, táncosok és énekesek voltak. Ezek a kötelek, melyek még Indiában alakultak ki a kasztrendszer idején, máig megmaradtak.

A II. Világháború jelentős változást hozott a lettországi romák életébe. Hivatalos adatok szerint 1935-ben 3800 roma élt Lettországban. **Margeris Vestermanis** történész arra a következtetésre jutott, hogy mintegy 2000 roma esett a Holocaust áldozatául a fasiszta terror idején.

A romák kulturális ébredésének első jele a Roma Kulturális Társaság megalakítása volt, Talsi városában, 1990

április 9-én. A lettországi romák számos kulturális rendezvényt szerveztek 1990 elején. Ezzel szemben, mára a roma aktivizmus megcsappant, és csupán néhány lelkes egyén tartja a kapcsolatot a más országokban élő romákkal és vesz részt azok nemzetközi találkozóin.

Adatok a lettországi romákról

Az 1994-es év elején 7344 roma élt Lettországban, a lakosság 0,3%-a. Ugyanakkor, a rigai roma közösség elnöke, **Sando Rudevics** szerint a roma lakosság nemhivatalos száma 15000 körül lehet. A Polgári és Bevándorlási Hivatal 1995. márciusi adatai, az állampolgárságra hivatkozva, csökkentik a roma lakosság számát. Ezen adatok szerint 6794, azaz a nyilvántartott romák 89,21 %-a lett állampolgár. Ez a harmadik legnagyobb a nemzetiségi csoportok között. Csupán 822 nyilvántartott roma nem Lettország állampolgára. Az 1989-es népszámlálás szerint 5968, azaz a 7044 nyilvántartott roma 88,1 %-a beszélt anyanyelvét abban az évben, míg 62,5 %-uk nyilatkozta, hogy ír és olvas lettül.

A lettországi romák négy nyelvjárást beszélnek, de a courland-i az uralkodó, mivel a lettországi romák nagy része azon a vidéken él. A vendspilsi roma kulturális egyesület elnöke, Janis Neilands szerint, amikor a különböző megyékben élő romák találkoznak, nem jelent gondot egymás megértése. Ezzel szemben a romáknak nincsen saját helyesírásuk, így az egyes megyékben élők különböző helyesírást használnak.

Különböző demográfiai mutatók (születés és elhalálozás) állnak rendelkezésünkre a romákat illetően. 1992-ben 182 roma gyerek született, és csak 62 roma halálozott el. Ez azt jelenti, hogy a népességnövekedés 125 volt, az egyetlen pozitív érték minden népcsoport közül Lettországban. Lettország nagyvárosaiban a roma lakosság száma a következőképpen alakul: Riga – 1236, Daugavpils – 380, Jelgava – 789, Jūrmala – 344, Liepāja – 32 és Ventspils – 1062. Lettország nagyvárosain kívül a romák nagyobb számban Talsi (524), Tukums (475), és Kuldīga (224) megyékben élnek. Ezek szerint kitűnik,

hogy a lettországi romák nagy része Courlandban él.

Az 1993/94-es tanévben iskolába járó roma gyerekek száma a Köznevelési és Tudományos Minisztérium Információs Központjának adataiból tudható meg. A roma iskolásgyerekek száma abban az évben 617 volt, de a speciális roma osztályok létszáma csak 29. Ezért a roma gyerekeknek csupán 4,7 %-a kapott nevelést népcsoportjának nyelvén. Az 1994/95-ös tanévben 27 gyereket oktattak a ventspilsi roma iskolában, amely az egyetlen ilyen iskola egész Lettországban és az egész volt Szovjetunió területén.

Roma Társadalmi Szervezetek Lettországban

Az első lettországi szervezet, amelynek valamilyen kapcsolata volt a romákkal az 1931-ben alakult „Romák Barátai” társaság volt. A csoport alapítója, **Janis Leimanis** a romák oktatása terén tevékenykedett. Az Igazságügyi Minisztérium Nemzetiségi Osztálya szerint jelenleg négy roma szervezet van Lettországban: Rigában, Ralsiban, Sabileban és Ventspilsben. Nekem a rigai, tasi és ventspilsi szervezetek képviselőivel sikerült találkoznom. Mind-egyikük jelezte, hogy szervezetük nem aktív. Csak néhány lelkes egyén végzi a munkát a szervezet nevében. Például, a rigai Roma Kulturális Társaság elnöke **Sando Rudevics** egy roma színház és művészeti iskolát szeretne nyitni, de hiányzik hozzá a pénz. A ventspilsi roma kulturális szervezet vezetője, **Janis Neilands** hosszasan hadakozott törvénykezési változtatásokért, amelyek nagyobb felelősséget hárítanának a szülőkre, hogy azok iskolába küldjék gyerekeiket.

A roma képviselők még durva közéleti adatokkal sem tudnak szolgálni szervezeti tagbázisukat illetően. Sőt, mitöbb, a szervezetek tevékenységéről sem tudtak áttekintő beszámolót adni. Ezzel szemben Janis Neilands a romák történetének áttekintésében egy nagyszabású kulturális estélyről tesz említést 1991. március 26-i dátummal, a rigai Kis Ipartestület Székházában. Két roma zenész csoport lépett fel az e

Ez a család Ukrajnából jött, az LD segítségét kérte

ünnepegyén. Lehet, hogy a szervezetek megerősítették kapcsolataikat a roma közösséggel, de úgy látszik, hogy elvesztették létük okát. Meglehet, hogy ilyen szervezetekre nincs szükség: amint **Normunds Rudevics** megjegyezte, a romák képesek egymásnak pénzt kölcsönözni becsületszóra, és ennyi elég.

Gondok

A lettországi romák gondjainak többsége hasonló a többi népcsoportéhoz és az egész lakossághoz. Viszont a munkanélküliség különösen súlyos. Pontos adatok a romák munkanélküliségét illetően nem állnak rendelkezésünkre, mivel az Állami Munkaügyi Szolgálat a romákat és a többi kisebb népcsoporttal együtt a „más” kategóriába sorolja. A rigai Roma Kulturális Társaság elnöke szerint a romák 80%-a munkanélküli. Ez viszont nem jelenti azt, hogy ezek az egyének tétlenek. Alacsony képzettségüknel fogva sokuknak nehéz munkát találni és megtartani.

A romák alapvető gondja a társadalom diszkriminatív magatartása velük szemben, amelyet minden általam megismert képviselő kiemelt. **Biruta Putrasevica**, a Talsi-i roma szervezet képviselője megosztotta velem saját negatív tapasztalatait. Ő lettéként feleségül ment egy romához, különösen érzékeny a romák elleni előítéletekkel szemben. Keserűséggel emlékezett vissza a nehéz és kellemetlen pillanatokra, amelyeket családja átélt, és amelyek gyerekeire neheztedek az iskolá-

ban, ahol a gyerekek gyakran nyíltan kimondják a romákra vonatkozó negatív sztereotípiákat. Míg általában a gyerekek a hibásak, alkalmanként a tanítók is durva szavakkal illetik a romákat. Például a tanítók nem tétoznak emlékeztetni a roma gyerekeket, hogy ne erőltessék jellegzetességeiket a többi gyerekre. Ahhoz, hogy elkerülje a további megkülönböztetést, Putrasevica asszony útlevelükben „Lett” nemzetiségűnek nyilvánította gyerekeit.

Egy más, Putrasevica asszony által említett példa a közösség romák elleni negatív magatartására a lakók viselkedése volt egy háztömbben, amikor megtudták, hogy az egyik lakást egy cigány családnak utalták ki. A szomszédok általában panaszkodnak a hatóságoknak, és kérdik, hogy miért az ő épületükben utaltak ki lakást roma családnak. Néhány ilyen tapasztalat után az embernek egyenlőtlenségi érzése támad. Ez lehet az oka annak, hogy a romák szégyellik magukat mások előtt. Putrasevica asszony úgy hiszi, hogy a romákat arra kényszerítik, hogy gyanakvással tekintsenek mindenre, aki velük kapcsolatba kerülnek.

Miért létezik előítélet a romákkal szemben? Úgy tűnik, hogy mélyen gyökerező, elsősorban a sajtó által továbbított sztereotípiák képezik az alapvető okot. Bár anti-roma sztereotípiákkal elsősorban a mindennapi életben találkozunk, újságikkal, hírek, rádió- és tévétájékoztatók sokkal mélyebb hatással vannak a köztudatra. Hadd pillantsunk például a jelgavai Zemgalesa-

vize helyi újság néhány induló számának témájára. Egy egész sorozat indult március 31-én az „Egy más mentalitás mellettünk” című cikkel, amelyben a szerző egy sor közönséges, sértő megállapításnak adott hangot a romákat illetően, mint „... tízesével, százasaival élnek parazitaként a mi költségünkön. Nem dolgoznak, nem tanulnak, nem szolgálnak a hadseregben (gyermekkoruk óta ujjuk deformálódtak), de lopnak és csavarognak. Lerombolják a házakat, amelyeket még meg lehetne javítani, terrorizálják a népet, zavarják a csendet éjszaka... Az országnak semmi haszna sem származik belőlük.” A továbbiakban a szerző intézkedést javasolt, gettók létesítését, amilyenek Amerikában léteznek a negerek számára.

A cikk után két tiltakozó levél is megjelent, egy a Romák Országos Társasága, a másik pedig a Lettországi Társadalmi Demokratikus Munkáspárt részéről. Nyilván minden gondolkodó személynek az ilyen nézeteket el kell ítélnie. A romákat érintő negatív sztereotípiáknak másik sajtóbeli megnyilvánulása a bűnözési krónika, amely nem említi a támadó nemzetiségét, csak ha romáról van szó. A sajtó gyakran hangsúlyozza a roma bűnöző nemzetiségét, ezáltal azt a benyomást keltve, hogy minden roma bűnöző. Viszont tömegközlekedési eszközön, ha egy roma fel száll, önkéntelenül is ellenőrizzük zsebeit, hogy pénztárcánk vajon a helyén van-e...

Nem mindenki táplál negatív sztereotípiákat a romákat illetően, ám úgy tűnik, mintha egy ördögi kör létezne a társadalom romákhoz fűződő kapcsolataiban, és ez a magatartás generációról generációra szállna. Bár adott a roma közösség magas beolvadási foka a lett társadalomba (vegyes házasságok és lett nyelvhasználat), nagyrészt elszigetelődtek a társadalomtól. A tömeg nagyon keveset tud a romák életéről és hagyományairól, és a régi mítoszok még mindig élnek. Mindnyájan megszoktuk az ördögi kört, amelyben mindenki a kiosztott szerepet játssza. Nemsokára jót ígér, hogy elégedettek vagyunk a ránk osztott szerepekkel, különösen a romák, akiknek harcolni kellene, hogy felzárkózzanak a gazdaság, az oktatás és a műveltség terén.

Reinis Zobens
(Aki igyekezett megismerni a romákat.)
Fordította: Borbély László

R O M Á K

A CIGÁNYSÁG TÖRTÉNETE — 6. RÉSZ

1945-től napjainkig:

A II. világháború befejezésével a cigány lakosság, az egyéb népességhez viszonyítva, több évszázados hátránnyal, jelentős fáziskéséssel tudott csak bekapcsolódni a társadalmi átalakulás áramlatába. (Az egyes csoportok jelentősen magasabb életkörülményei elenyészőek a többség gazdasági és tudati lemaradásához képest. Sajnos, még napjainkban is tapasztalható.)

1945-ben ugyan megszűnt minden hivatalos hátrányos megkülönböztetés, ez azonban a cigányság nagy rétegei számára nem volt érzékelhető. A másik probléma, a cigányok nagy része fel sem tudta fogni az 1945-ös változást, hisz hátrányuk csökkentésére – mint a többi lakosságnak – nem hoztak döntéseket. Egyedül a zenész cigányok érdekeinek bizonyos képviselőire volt mód a szakszervezeteken belül.

A cigány lakosság zöme – mint vagyonszerzési lehetőségéből – kimaradt a földosztásból. Ezzel ellentétben a városi fejlődő ipar tömegesen szippantotta fel a vidéken élő, szakképzetlen cigányságot, széles skálán kínálva az elhelyezkedési lehetőségeket.

A kormány 1957-ben létrehozta a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségét, melynek feladata a beiskolázás, lakásvizonyok megteremtésének elősegítése, az előítéletek megszüntetése lett volna. Később, 1961-ben megszüntették, s feladatköre a Kulturális Minisztérium hatáskörébe került.

Az MSZMP KB Politikai Bizottságának 1961. június 20-i határozata mégis fordulópontot jelentett. A cigány lakosság társadalmi elmaradottságának felszámolása társadalmi kérdésnek neveződött. Ekkor kb. 200 000 fő a cigány lakosság száma, 30 %-a beilleszkedett, 30 %-a beilleszkedésben lévő, 40 %-a be nem illeszkedett.

A 60-as évektől felgyorsul a cigányság társadalmi felemelkedésének üteme. A gépi nagyipar újabb munkalehetőségeket nyújt, elindul a cigány gyerekek intenzív beiskolázása, a cigánytelepek felszámolása.

1968-ban létrejön a Minisztertanács Hivatala mellett a cigány ügyekkel foglalkozó Tárcaközi Koordinációs Bi-

zottság, mely elindítja a lényegesen nagyobb lehetőségeket. 1965–75 között több mint 13 000 család költözött új vagy jobb lakásba és 5500 család kapott átmeneti lakást. Igaz, a lakások minősége kívánnivalót hagyott maga után.

A 70-es években nagyobb lendületet vesz a cigány gyermekek beiskolázása, szinte minden gyermek beiskolázásra kerül. 1985-re a 8. osztályt végzettek aránya eléri a 85 %-ot, s a végzettek 85%-a továbbtanul. A nehezedő körülmények hatására napjaink szomorú és sajnálatos ténye, hogy egyre inkább csökken a továbbtanulók száma.

A lakásépítési támogatások mellett nagy mértékben javította az életkörülményeket például a GYED, a GYES, a családi pótlék, az utazási-, oktatási-, egészségügyi kedvezmények, szociális segélyek... A 80-as évekre a cigány lakosságnak már csak 5-6%-a élt telepi körülmények között. Ez óriási előrelépés volt.

Közben elindul a cigányértelmiség kezdeményezésére az etnikummá válás, a hagyományok ápolása, kultúra művelése. A 70-es évek vége felé egyre több cigány folklórcsoport alakul. Napjainkban több mint 2000 működik.

1986-ban újjáalakul a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége. (Alapító és elnökségi tagja voltam.) Munkájának eredményeként megjelenik a cigány újság a Romano Nyevepe. (Zala megye: 1986. március. Romanyi Jag Cigányklub, és 1986. április: a Hazafias Népfront Megyei Bizottsága mellett működő Zala Megyei Cigány Tanács jön létre – klubvezetője ill. elnökhelyettese voltam.)

1987 februárjában megalakul a Hazafias Népfront Országos Tanácsa mellett működő Országos Cigánytanács. (mint megyei küldött tagja voltam.)

Jelenleg a cigány szervezeteket három csúcsszervezet a Roma Parlament, a Roma Kerekasztal és a Cigányok Érdekvédelmi Szövetsége fogja össze.

Az 1993. évi LXXVII. törvény lehetőségét nyújtott a romáknak is a kisebbségi önkormányzataik felállítására, melynek munkája elé nagy bizakodással tekintünk. Habár a helyi önkormányzatok nehéz körülményei és egyes helyeken a napjainkban is élő

előítéletek nem biztosítják működésükhöz még a legalapvetőbb feltételeket sem.

Nagyot zuhantak régebbi társadalmi státuszukhoz képest a muzsikások. A legkiválóbbak kivételével üzemi segédmunkások lettek, egykori muzsikáttalóikkal egy sorban. A telepek felszámolása és a tömeges munkába állás alkalmával a cigány férfiak foglalkoztatottsága teljes körűvé vált. Általában a legnehezebb, a legrosszabbul fizetett munka várt rájuk. Belőlük lettek az első munkanélküliek, ha előbb váltak munkaképtelenné, fiatalon rokkant nyugdíjasok. Egyidejűleg ügyes profi váltással feléledtek az egykori hagyományos cigánymesterségek. Mint kereskedők, a vállalkozói jártasságuk révén megjelent egy gazdagodó réteg.

Az állam sok helyen volt képes javítani a cigányok helyzetén, de a cigány közösségek társadalmi-gazdasági fejlődésének döntő problémáit nem tudta megragadni. Ám a rendszerváltás óta, a tervgazdasági mechanizmus bukásával, a veszteséges vállalatok sokasága miatt nő a munkanélküliség. Sorra-rendre visszavonásra kerül a Kádár-rendszer szerény szociális juttatásai is. – Ez a harmadik deklaszálódás. – Szakképzetlen munkaerőre nincs szükség, sőt a szakmával rendelkezők létfenntartása is bizonytalan. A munkanélküli emberek erkölcsileg széthullanak. Ez a kérdés az egész magyarországi lakosságsűrűtő, megoldásra váró problémája, de legmélyebben a cigányságot sújtja. Nekik nincsenek tartalékaik. /A munkanélküli cigányok a magyarországi munkanélküliek egyharmadát teszi ki. Míg a cigány lakosság aránya az összlakossághoz 10%.

Az ún. cigány kérdés nem annyira a cigányok belső problémája, a megkülönböztetésük ellenére is magyarnak tartják magukat. Az egységes társadalmi gazdasági-politikai összhang pozitív kibontakozása, a feszültség csökkentése mégis elsődlegesen magyar érdekek. Tagadhatatlan, hogy a cigányságnak is vannak kulturális hagyományai, művészeti értékei. Ezt ápolni kell! Nem vesztet el, mint az INKA-kultúra! A társadalmunk a magyar kultúra és a kisebbségi kultúrák ápolásával t

A szülésben magukra voltak utalva – ma már kórházakban szülnék. Az apa, az újszülött egészségére mindenkinek fizet, meghívását nem illik visszautasítani. (A művi vetélést nem szeretik.) A kórházból hazaérve a csecsemőt az ősi szokások szerint nevelik. A csecsemő, amikor éhes, sír, enni adnak neki. A gyermek addig szopik, amíg anyatej van. Nem ritka, hogy 3–4 éves korig.

A cigányok gyermekeiket nagyon szeretik, szinte majomszeretettel. A gyermekeknek mindent megengednek, ritkán kapnak ki. A verés helyett inkább a szidást alkalmazzák. A gyermek megérzi, hogy az anyai szidás, átkozódás nem szívből jön, mert már a másik percben ajnározást, dédelgetést kap.

A família is kiveszi részét a gyermeknevelésből. Az

remtheti meg a színes, multikulturális társadalmat. Az első három úttörő cigány értelmiségi: **Choli-Daróczi József, Lakatos Menyhért és Péli Tamás.**

Az azonosságok melletti „másság”

Ahhoz, hogy a másságot fel tudjuk tárni, végig kell kísérni egy cigány ember életét. A gyökök még napjainkban is erősek, de nem általánosak.

A cigány családon és főleg a cigány közösségeken belül a fiúk, lányok nevelése, megítélése 7-8 éves korukig azonos. A szülők elfoglaltsága miatt az otthoni munkavégzés a gyermekekre hárul. A lányok korán megismerkednek a háztartásvezetéssel kapcsolatos feladatokkal, míg a fiúk a ház körüli teendőket látják el. A lányok már 14-15 éves korukban férjhez mennek, a fiúk 16-17 éves korukban megnősülnek.

A párvalasztás kizárólag a szülő joga. (Ez kezd eltűnni.) Egy-egy találkozás alkalmával (vásár, búcsú, lakodalom) a szülők érdeklődnek, kinek van eladó lánya. Az „üzlet”, a fiatalok tudta nélkül, máris megkötöttet, s a részletkérdéseket megbeszélik. (leánykérés, házasságkötési ceremónia, hozomány...)

Ez a szokás, a külső szemlélő számára, idegennek tűnik. Az ilyen fajta

ban, nem alakult ki. Ennek indoka a mély hagyománytisztelés, a fiatalok érzelmi és szellemi fejletlensége a párvalasztással kapcsolatosan. (Azért még gyerekek.) Cigánymondás: majd megszeretik egymást. Ha mégis kialakul a fiatalok között a szerelem, és a szülők ellenzik, akkor még a mai napig is él a szöktetés. A gyermek születése viszont meghozza a kibékülést.

Ma már a legtöbb házasság anyakönyvvezető előtt történik, s csak kevesen élnek élettársi kapcsolatban. (Napjainkban csak **Osztóján Béla** esküvője ismeretes, ahol Choli Daróczi József töltötte be a vajda szerepét.) A lakodalmat hosszú előkészület előzi meg. A vendégsereg – férfiak, nők egyaránt – felrakják az összes arany ékszerüket, kiöltöznék, nyugati autóikkal igazi látványosság. Nagy a „gizdaság”, büszkélkedés, nagyozolás, melynek sokszor nincs meg az anyagi háttere.

A fiatalasszony fejét bekötik. A asszony jele a kendő, már csak az idősebb korosztálynál használatos. A házastársi hűséget nagyon szigorúan vetik. A Romani Kris (Cigány Törvény) szerint a házasságtörő asszonyt kitiltották a törzsből, haját levágták, vagy az orra leharapva lett. A feleség, az utcán, a férje után megy, kezét nem fogja. Társaságban a férje igazát bizonyítja, viszont otthon ő az úr.

éhes gyermek minden háznál kap enni, viszont mindenkinek köteles szót fogadni, az idősebbeket tisztelni. Nagy az összetartás.

A gyermek mindig ott van, ahol a felnőttek. Velük dolgozik, iszik, kártyázik, dohányzik, táncol, véleményt nyilvánít. A gyermekek koraérettek ebből a szempontból, s a cigány közösségek is „kis felnőtteknek”, gyermekembernek tartják őket. Nagy az önbizalmuk.

Minden megváltozik körülöttük, ha közösségbe – óvodába, iskolába – kerülnek. Az erős énkép, a sorozatos kudarcok, mellőzések következtében kialakult hátrányok miatt meginog, a gyermeki lelki világ labilissá válik. Kialakul az erős kisebbségérzet.

Mi az a gyermek életkori sajátosságaiból fakadó másság, ami felett a társadalmi többség elsuhan?

Az európai társadalom gyermekeinél 4–5 éves korban kialakul a „miért” után a „dac”-korszak. E korszak lezárulása után képesek csak befogadni a felnőttek elvárásait, utasításait.

A cigány gyermekeknél nincs „dac”-korszak. Hisz születésüktől fogva „mini”-felnőttként nevelik őket, befogadó képesek. Ezt a tulajdonságot nem használják fel, nem aknázza ki a nevelési-oktatási intézmények pedagógusai. Inkább hátránynak tekintik.

(Folytatjuk.)

Az igazságosság illúziója

Csaknem általános és egyöntetű vélemény, hogy igazságosságról még csak beszélni sem érdemes. Mert végülis *alig találhatók meggyőző példák arra, hogy az igazságosság az élet bármely területén megvalósul.* Éppen ennek az ellenkezőjét érzékelhetjük, s ez az állapot szinte szükségszerűnek látszik. Miközben a felemás piacgazdaság intézményei kezdenek kiépülni, s ugyanígy megszilárdulni a jogállamiság keretei, szemmel láthatóan szaporodnak az igazságtalanságok. Ha csak arra gondolunk, mekkora távolság választja el egymástól az alul és felül lévőket, a nyomorba taszítottakat és az anyagi javak birtoklóit, az írástudatlanokat és képzetteket, óhatatlanul a csodálkozással vegyes felháborodás lehet rajtunk úrrá. Hiszen ez a távolság csak egyre növekszik. Társadalmunkban olyan zárvány helyzetek alakulnak ki, amelyekbe ha egyszer valaki belekerült (főként hátrányos helyzetű csoport tagjaként), képtelen kitörni. De bele lehet-e nyugodni mindebbe? Megváltoztathatatlan társadalmi tényről lenne szó?

Elhatalmasodó vadkapitalizmus

Akárhogya is válaszolunk az iménti kérdésre, semmiképp sem feledkezhetünk meg arról, hogy az igazságtalanságoknak kézzelfogható okai vannak. Méghozzá olyanok, melyek elválaszthatatlanul összefüggnek a különböző egyenlőtlenségekkel. Így mindenekelőtt az anyagi egyenlőtlenséggel, amely önmagában ugyan "természetes" lehet, de nem olyan mértékben, ahogyan napjainkban megnyilvánul. S még kevésbé abból a szempontból, ahogyan az anyagi javakhoz való hozzáférés esélytelensége kifejezi. Merő tévedés ugyanis azt gondolni, hogy a gazdagság vagy a vagyonság pusztán a szakértelemtől és a jogalomtól függne. Néhány eset-

től eltekintve sokkal inkább azon, hogy ki mennyire képes az egyre elhatalmasodó vadkapitalizmus törvényei szerint cselekedni. Attól is függetlenül, hogy a szólamok szintjén esetleg szociális piacgazdaságról beszélnek. *S akinek a jövedelme a pusztá létfenntartáshoz sem elegendő, reménytelenül kiszolgáltatott helyzetén nem képes változtatni.*

A nyomor is emberi állapot

S ha a jelenlegi viszonyok között már-már megkérdőjelezhetetlen tényré válik, hogy a nyomor is emberi állapot, az igazságosság iránti igény egyre inkább visszaszorul. Az illúziója is elveszik annak, hogy a társadalomban másfajta értékelve működhetnek. Holott, *ha a viszonylagos egyenlőségre és igazságosságra való törekvés nem jelenik meg, a társadalom menthetetlenül ketté szakad.* Ennek meggyőző bizonyítékait nap mint nap érzékelhetjük. Az állampolgárok több mint 60 százaléka a létminimum alatt él, ezen belül is közel 1 millióan az anyagi és a szellemi inség szintjén. Ráadásul a valamilyen mértékű biztonságot és védettséget nyújtó szociális intézmények és formák sorra, rendre felszámolódnak. Jól lehet a valódi piaci rend még ki sem alakult, de mindent a piac törvényei szabnak meg. A jóléti politika is legfőlőbb hangzatos jelszavakban merül ki, amelynek senkisé sem hisz. S ami ennél is szomorúbb: a gazdasági folyamatok hatásai egyáltalán nem az igazságosság felismerhető elvei szerint oszlanak meg a különböző egyének és csoportok szerint.

A kormányzati hatalom felelőssége

S ebben a kormányzati hatalom felelősségét nem lehet kizárni. Már csak azért sem, mivel a szociálliberalizmus eszmerendszere nem ala-

kulhat csupán igazságtalanságokon. Különösen nem, ha figyelembe vesszük, hogy a legnagyobb kormányzó párt nevében is hordozza a szocialista jelzőt. Más kérdés, hogy egyáltalán érdemes e ezt megemlíteni. Más a látszat és más a valóság. Mint ahogyan eltér egymástól a szándék és a gyakorlat. De ha ez a különbség rögzül, előbb-utóbb felszínre törnek a szociális viszonyokat végképp szétziláló konfliktusok. S megint csak számos jelét tapasztalhatjuk az utóbbiaknak is. Gondoljunk az előítéletességre, a megfélemezésre, a bizalmatlanságra, a bűnbak keresésre, amelynek áldozata a cigányság. Ha szemernyit is fontos lenne a szociális igazságosság elve, akkor ehhez gyakorlati lépések és intézkedések is társulnának. Többek között az esélyegyenlőség megteremtése érdekében. Mert ha tovább nő az analfabéták száma, ha a kulturális ismeretszerzés kimerül a giccsfogyasztásban, s ha egészében is újra termelődik a szegénység szubkultúrája, visszafordíthatatlan folyamatok indulhatnak el.

A szegénység családról családra száll

Ha kimondjuk, ha nem, az igazságosság követelése az elszegényedés megállítására is irányul. Máskülönben a szegénység családról családra száll. Gazdasági jellegzetességei között máris ott van a munkanélküliség és az alulfoglalkoztatottság. Mindehhez kapcsolódóan az alacsony jövedelmek, a tartalékok hiánya, a folyamatos pénztelenség, az üres kamra, stb. A szociális jellegzetességek között pedig a zsúfolt otthon, a magánélet lehetetlensége, anyák és gyermekek támasznélkül maradása, a jelennek élés, a távlatatlanság, a beletörődés, stb. Már csak emiatt is kell hinnünk, ha nem is az igazságosság valóságában, hanem legalább illúziójában.

Dr. Kerékgyártó T. István

FIGYELJ A SZÍVEDRE!

Beteg a szíved, de nem vagy hajlandó tudomást venni róla. Vajon miért? Mert szereted a munkádat, a hivatásodat – és ezen kívül nem is érdekel más? Vajon megéri? Most egy tanulságos történetet fogok ismertetni, s remélem, az olvasók leszűrrik a a tanulságot belőle – vagy lehet, hogy mégsem?

Éva tanárnő, köhögési rohamot kapott az órán. 30 gyermekszem figyelte döbbenet: rózsás arca elé tartott zsebkendője véres lett. Mentőautó hozta be a belgyógyászatra.

„Nem, tüdőbeteg nem lehetek, nem taníthatnék, mindig részt vettem az orvosi ellenőrzésen” – keringtek gondolatai. Egyszer régen, kilencéves korában volt véres a köpete.

Az orvosi kikérdezéskor egyetlen betegsége emlékszik – amit akkoriban mondott az orvos – vitustánca volt (Vitustánc: főleg az arcan és a törzsben jelentkező gyors rángások jellemezte, főleg gyermekkorban fellépő szervi idegbaj. – A szerk.), de szépen elmúlt. Azóta panaszmentes, kórházba is csak most került először. A vizsgálat után aggódva kérde az orvost, hogy taníthat-e tovább.

„Különös, hogy nem azt kérdezte meg, amit általában szoktak: tessék mondani, ez mitől van...?” – gondolja az orvos.

– Igen, azt hiszem majd taníthat – feleli.

Vizsgálatok következnek. Rutin labor: eltérés nincs; EKG: van eltérés; mellkasröntgen: nagy balpitvar, megnagyobbodott jobbkamra, pangás jelei mutatkoznak a kisvérköri vénán; szívhangfelvétel: diastolis és kisebb systolis zöreje tapasztalható.

Az orvos kihívhatja a kórteremből: beszélni szeretne vele. Az ápolónő közben kedvesen biztatja, hogy nincs félénialója, ne nyugtalankodjék addig sem, amíg megtudja, miért hívja az orvos. Az orvos szobájában helytel kínálja és elmagyarázza, hogy a szívében az egyik szíjadékon szűkület van. Szívkatételes vizsgálatra lenne szükség, ezért át fogják küldeni abba

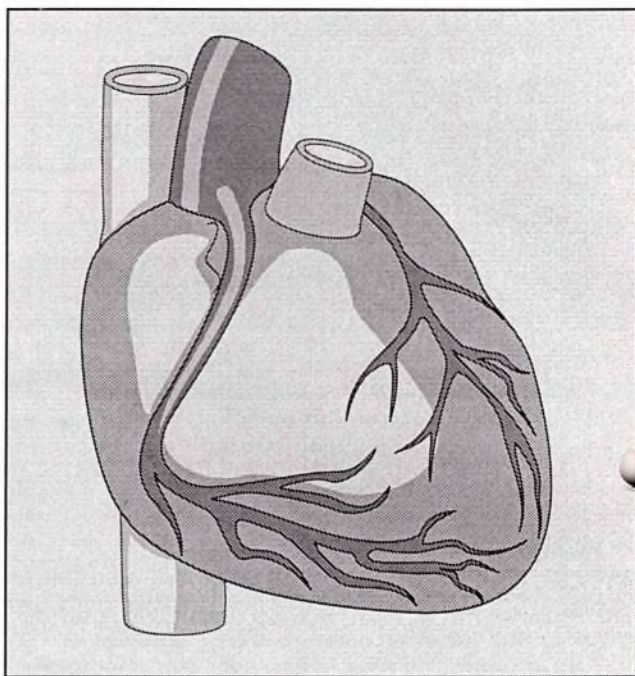
az intézetbe, ahol ezt megfelelő műszerekkel el tudják végezni. Ismeri az intézetet, jól tudja, hová küldi. A szívkatéterezés veszélytelenségéről és az esetleges szív műtétről – mint lehetőségéről is beszélgetnek.

Éva látszólag megnyugodva tér vissza a kórterembe, de estefelé egyre többet gondol aggodalommal a jövőjére. A délutános ápolónő mindig rámosolyog, mikor bemegy a szobájába – vajon miért? Ezen nem kell sokáig tündőnie, mert a nővér elmondja: lehetséges, hogy megoperálják, de utána vissza kell térnie az intézetből ide, a kórházba. Mások is mind visszajöttek, itt jól felerősítettük őket, s csak úgy engedték haza, vagy szanatóriumba – biztatja.

„Szóval a többiek is mind ” – ezt mondta a nővér. Akkor biztosan sokan voltak már ilyen betegek, mint én is – gondolta magában a vékony kis tanárnő, s kezdett ismét megnyugodni.

Hajnalban nagyon rosszul lett, ezért az ügyeletes orvos Corinfart tablettát adott neki, de az embólia megmaradt 80/perc körüli szabálytalan, egyenlőtlen pulzussal. Ennek veszélyeit ugyan nem közölték vele, csak arra figyelmeztették, hogy ha bármilyen fájdalma lenne, azonnal jelezze.

Sürgősen áthelyezték a másik intézetbe. A szívkatéterezés után egy hétre megoperálták, majd három hét múlva visszahelyezték a beküldő belgyógyászatra, ahol egy felerősítő kúrát kapott, amíg a beutalója megérkezett Balatonfüredre.

A metszés egyáltalán nem látszik – állapították meg betegtársai. Járkálhatott, bár fáradt volt, és Isdamidot kellett szednie még egy ideig. Az orvos örömmel állapította meg, hogy szívzöreje eltűnt, szíve ritmusosan ver. A műtét leírásából az is kiderült, hogy a balpitvarban mogyorónyi véralvadék volt, amelyet eltávolítottak: az embólia veszélye elmúlt. Az orvos ezt csak ekkor mondta el, pedig az előzetes vizsgálatok alkalmával meg feltételezte: az egyik artéria tapinthatatlanságából már rájött, hogy korábban volt embóliája.

Éva egy évvel a műtét után könnyebb munkát kapott, általános iskolában másodikosztályos tanulókat taníthatott. Arcán a kék folt időnként még előtűnt, de erről az „apróságról” nem volt hajlandó tudomást venni.

A szívére kiírt gyógyszereket rendszeresen szedte. Így érte el 55 éves korában a nyugdíjazást, amikor első unokája megszületett, s nagyon boldog nagymama lett. Ám az óriási stresszhatás nem múlt el nyomtalanul; fél évvel nyugdíjazása után meghalt. Addig viszont boldogan élte heteköznapjait.

Mészáros É.

Gyermeknevelési támogatás

A gyermeknevelési támogatás – közismertebb nevén „főállású anyaság” – normatív pénzbeli támogatás, amelynek összege a mindenkorl öregségi nyugdíjminimummal egyenlő, ami jelenleg 8400 Ft.

Támogatásra az az anya vagy nevelőszülő jogosult:

- akinek legalább 3 kiskorú gyermeke van
- a legkisebb 3. életévét betöltötte, és a nyolcadik életévét még nem haladta meg
- az önálló kereső tevékenységet folytató gyermek nem vehető figyelembe
- a legalább 3 gyermeknek saját háztartásban neveltnek kell lenni, amely szempontjából a diákotthonban vagy kollégiumban való tartózkodás is saját háztartásban való tartózkodásnak minősül
- akinek a 3. gyermek születése, örökbefogadása, nevelésbe vétele előtt 180 nap folyamatos társadalombiztosítása van.

Nem jár gyermek nevelési támogatás annak:

- aki munkaviszonyban áll
- rendszeres pénzbeli támogatásban részesül

- gyermekeit nem megfelelően neveli
- más kereső tevékenységet folytat
- aki jövedelmi és vagyoni viszonyai alapján gyermekgondozási segélyre sem lenne jogosult.

A gyermeknevelési támogatás iránti kérelmet a lakóhely szerinti illetékes jegyzőhöz kell beterjeszteni. A kérelemben röviden le kell írni az életkörülményeket, illetve igazolni kell a gyermekek meglétét, a társadalombiztosítási viszony fennállását, illetve a jövedelmi helyzetet.

A gyermeknevelési támogatás folyósítása során eltöltött idő szolgálati időnek számít, azt a nyugdíjjogosultság megállapításakor figyelembe kell venni, illetve annak összege után nyugdíjárulékot kell fizetni.

Kivételes esetben a népjóléti miniszter a támogatás folyósítását olyannak is engedélyezheti:

- aki a megjelölt tb.-viszonnal nem rendelkezik
- akinek 3 éven aluli gyermeke van
- akinek egy gyermeke nagykorú, de felsőoktatási intézmény nappali tagozatán tanul.

Szakáll Zoltán

JOGSEGÉLYSZOLGÁLAT

Az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat jogsegély szolgáltató létesített amelynek keretében dr. Jakab János ügyvéd válaszolja meg a hozzáfutók jogi kérdéseit. Helyszűke miatt egyelőre csak írásban tud válaszolni a kérdésekre, ezért arra kérjük a Tisztelt Olvasót, hogy aki jogi tanácsra szorul, levélben keresse meg az ügyvéd urat! A leveleket az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat címére kell küldeni: **1074 Budapest, Rákóczi út 80. 2/A.**

Kérjük a Tisztelt Olvasót, hogy az ügyvéd úrhoz csak jogi jellegű

kérdésekkel forduljanak, mert a szociális támogatásokról és egyéb segítségokról nem dönthet.

Akkor viszont kifejezetten kérjük, keressék meg levélben, ha az ügyintézésben az önkormányzatoknál, az egyéb hatóságoknál, vagy például a rendőrségnél elakadnak, és nem tudják, hogyan kell ügyüket tovább intézni.

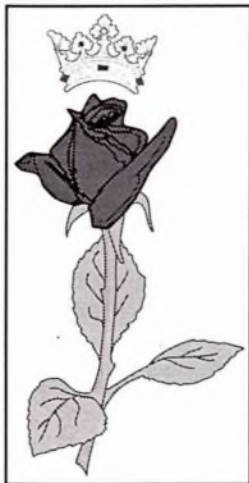
Lapunk reméli, hogy a jogsegély szolgálat kellő jogi segítséget tud adni mindenkinek, aki a jogi tanácsokra rászorul, de nem tud jogászt fizetni.

Dr. Cseresznyés János

SÁRICA MESÉJE

Boldogtalan volt a királyi pár, mert az ég nem akarta őket megajándékozni gyermekkel. Egy kuruzsló vénasszony azt a tanácsot adta a királynénak, hogy nagypéntek éjszakáján, éppen éjfél előtt, menjen ki egyedül a temetőbe, ássa ki egy akasztott ember csontját és vigye haza a palotába. Húsvét vasárnapján égesse hamuvá a csontot, tegye hozzá egy hétéves, hét hónapos, hét hetes és hét napos lányka hajszálát és főzze meg csodafamaggal együtt repedt fazékban. A pépet azután egye meg, és leány gyermeke fog születni... A boldogtalan királyné úgy cselekedett, ahogy a banya rendelte, és a kilencedik hónapban gyönyörű rózsát szült. A Rózsa a palota szobájának nyitott ablakán keresztül kirepült a kertbe és megakadt a rózsafán... A király kiszaladt a főembereivel és a szolgálival, hogy leszállítsa, visszavigye, de nem tudták letörni, olyan erősen hozzánőtt az ághoz... Rettenetesen megharagudott a király a feleségére, és elkergette a palotából... Megtudta ezt a Rózsa, és bosszút forralt az apja ellen. Valahányszor a király közeledett hozzá, bezárta a kelyhét, nem illatozott, hervadtan csüngött le az ágról...

– Miért fonnyadsz el, ha közeledbe megyek?
– kérdezte a király.

– Mert száműzted anyámat! – felelte a Rózsa...

A király megkereste elüldözött feleségét, aki egy barlangban remetéskedett. Visszafogadta a palotába, mire a Rózsa éjjel-nappal, télen-nyáron mindig virult és illatozott... Egyszer egy cigány muzsikusz került a király kertjébe, aki meglátta a Rózsát, és felsóhajtott: – Óh, be gyönyörű! Letépnem nem szabad, hiszen a király rózsája, én meg szegény zenész vagyok, de legalább megcsókolom! – szólt, és valóban megcsókolta a rózsát, majd leült és bánatosan hegedülni kezdett előtte. Olyan szépen játszott, hogy a rózsza kelyhéből harmatgyöngyök kezdtek peregni, sírt a rózsza, de sírt a király és a királyné is, akik az ablakból látták a jelenetet.

Hát ahogy ott sírtak, egyszerre csak ragyogó, gyönyörű szép lány ugrik ki a rózsából! megölelte a muzsikust, és így szólt:

– Ha előbb játszott volna így valaki, elébb nyertem volna vissza emberi alakomat.

A király, a királyné, az egész ország újjongani kezdett. Daloltak, táncoltak, ettek, ittak, egy álló héten keresztül. A muzsikusz a palotában maradt, később feleségül vette a királykisasszonyt, akit mindig aranyos rózsájának nevezett.

(Cigány népmese)

SZÖKÉSBEN

Két jó barát, Khamoro és Lulugyi elhatározták, hogy kora hajnalban megszöknek hazulról. Még aznap este hosszan elgyönyörködtek a cigánytábor mellett lévő békástóban.

– Kurutty-kurutty... – hallgatták szóltanul a békák lármáját.

– Nem félsz? – kérdezte Khamoro Lulugyitól.

– Nem, nem félek.

– Akkor rendben van. Aludj szépen! Hajnalban találkozunk a nagy tölgyfánál – köszönt el Khamoro.

A két gyermek, pontosabban egy fiú és egy lány, egész nyáron azon töprengett, hogy ők bizony elmennek a Föld urához, s megtudakolják tőle, hogy a cigányok miért nem egyenrangúak a többi halandóval. Arról persze, hogy hol, merre keressék a Föld urát, halvány sejtelmük sem

volt, de azért csak kitartottak elhatározásuk mellett.

– Meglásd, nagy örömet szerzünk szüleinknek! – bátorította Khamoro Lulugyit.

Az égbolton még halványan pislácoltak a csillagok, amikor a két gyermek találkozott a megbeszélt helyen. Lulugyi magával hozta anyja zsebkendőjét, amelyben megszámlálhatatlan könnyeit törölte. Nagy féltéssel szorongatta a markában. Khamoro is hozott magával valami kedveset. Elcsente apja féltett bicskáját.

– Mostmár mehetünk. Hosszú út áll előttünk – mondta Khamoro.

Elindultak. Az erdei ösvény közepén járhattak, amikor Lulugyi hirtelen nagy sírásban tört ki:

– Khamoro! Nekem megszakad a szívem! Anyám bele fog halni, ha ki-

derül, hogy elvesztem! – rimázkodott.

Khamoro szeretett volna erősnek látszani, felnőttként viselkedni, de sehogyan sem sikerült neki.

– Tudod mit, Lulugyi? – mondta kisvártatva. – Igazad van. Találjunk ki inkább valami okosabbat! Én amondó vagyok, hogy egy szép napon maga a Föld ura keres fel bennünket, de ahhoz hogy mindez így is történjen, nekünk előbb iskolába kell járnunk. Tanulni, rajzolni, énekelni, számolni...

Hosszú évek elteltével beigazolódtott Khamoro jóslata. A Föld ura szeretett vendég lett a cigányok között. Soha senki nem látta őt, de a betűk birodalmában jártasak érzékelték jelenlétét. Azóta is sok-sok cigány gyermeket boldogít.

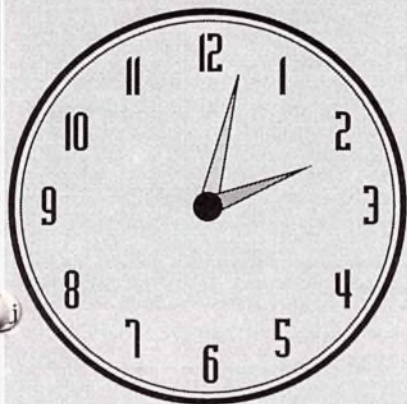
Ravasz József

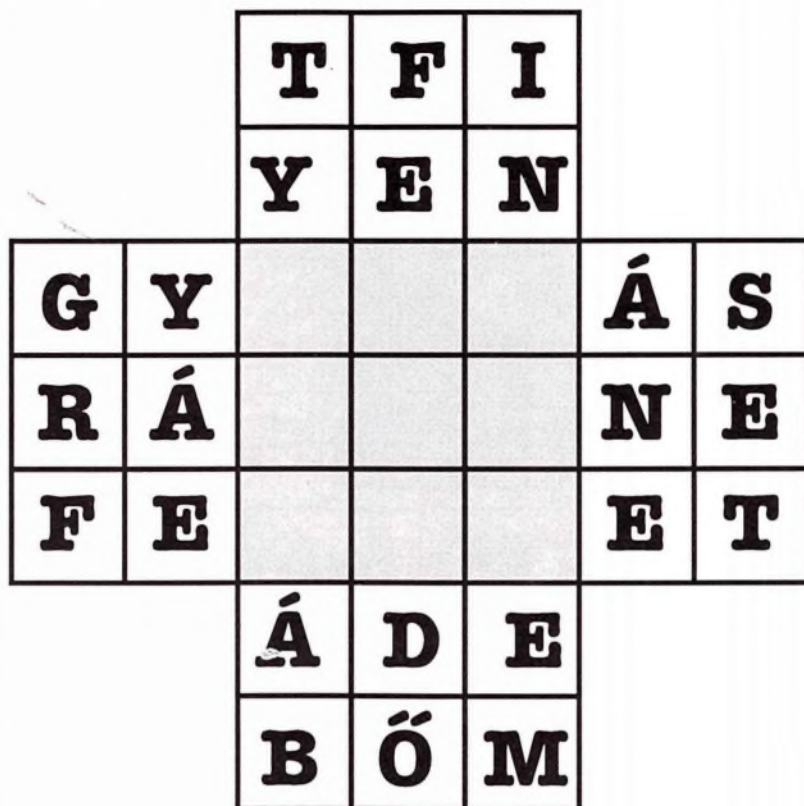
F E J T Ö R Ö K

ELTÖRÖTT AZ ÓRALAP!

Nagyon érdekesen tört el az óránk lapja, hat darabra. Minden darab a számok összege 13 lett. Rajzoljátok be az óralapon a törésvonalakat, és így küldjétek be!

A fenti ábrába függőlegesen és vízszintesen is 3-3 darab hét betűből álló főnév írandó be. A hat főnév beküldését kérjük!

Tükröm-tükröm...

Ez a kislány fényes kanálban nézi magát. A képen van egy nagy hiba. Mi az? Ha rájöttök a hibára küldjétek be megfejtésül!

BETŰREJTVÉNY

G oran

Állat

Z

Ezt az állapotot kulccsal „idézzük” elő

A megfejtéshez segítséget is adtunk, így könnyebb lesz a rejtvények kitalálása.

Keressük a közmondások elejét!

....., maga esik bele!
....., mint erővel!
....., úgy alussza álmát!
....., olyan a törölköző!
....., tíz tyúknyaknál!

Jó szórakozást, hasznos fejte-
rést kívánunk!
Várjuk a megfejtéseket!

„Lungo Drom”
5000 Szolnok, Szapáry út 19.

Az oldalt összeállította:
Bújdosó Jánosné

NEM CSAK A FELE TRÉFA!

– Vajon meg fogunk-e felelni az LD-nél fotósoknak?

– Hmmm ... Te is érzed a tyúkoskáposzta illatát?

– Neked is tele van a liberód?

A főszerkesztő szolgálati „autója” – Rolls Royce de Sár

– Még az ő vonója sem füstöl...!?

Országos vásárok naptára

1995. december 14. — 1996. január 15.

1995.					
December					
Pécs (XII. 1–31.)	üv.	Tamási ok+av+mgv.	Jászarokszallás oák.		
Veszprém (XII. 4–24)	üv.	Tápiósele oák.	Kecskemét av.		
December 14. (csütörtök)		Tiszakécske oák.	Pécs ok+av.		
Cece oák.		Tokaj oák.	Siófok-Kiliti av.		
Debrecen (XII. 14–24.)	üv.	Túrkeve oák.	Szany ok.		
Komádi oá.		Vác oák.	December 31. (vasárnap)		
Martonvásár oák.			Békéscsaba av.		
Mezőkövesd oá.		December 18. (hétfő)	Csoma av.		
Pálháza oák.		Kapuvár ok+oá.	Hajdúszoboszló ok.		
Ragály oák.		Körmend oák.	Hatvan av.		
December 15. (péntek)		December 19. (kedd)	Hódmező-vásárhely av.		
Cegléd oá.		Bódvaszilas oák.	Kunhegyes kjv.		
Járvar (XII. 15–22.)	üv.	Fertőszentmiklós oák.	Miskolc av.		
Szombathely ok.		Hatvan oák.	Nyiregyháza av.		
December 16. (szombat)		Mihályi oák.	Pásztó av.		
Asványráro oák.		Szombathely oák.	Siófok-Kiliti av.		
Hajdúszoboszló ok.		December 20. (szerda)	Szeged av.		
Kecskemét av.		Rudabánya ok+oá.	Zalaszentgrót av.		
Mernye ok.		December 21. (csütörtök)	* * *		
Mohács oák.		Edelény oák.	1996.		
Patvar oák.		Pacsá ok.	Január 1. (hétfő)		
Patvarc av+mgv.		Ragály oák.	Putnok oák.		
Pécs ok+av.		Sarkad oák.	Január 2. (kedd)		
Rácalmás oák.		December 22. (péntek)	Cegléd oá.		
Sarkad av+mgv.		Szombathely ok.	Eger ok.		
Siófok-Kiliti av.		December 23. (szombat)	Tiszaluc oák.		
Vajszló oák.		Hajdúszoboszló ÜV.	Január 3. (szerda)		
December 17. (vasárnap)		Kecskemét av.	Eger ok.		
Ajka av+bp.		Pécs ok+av.	Miskolc oák+osk.		
Baja ok.		Siófok-Kiliti av.	Január 4. (csütörtök)		
Balassagyarmat av.		December 24. (vasárnap)	Eger ok.		
Békéscsaba av.		Békéscsaba av.	Ónod oák.		
Debrecen av.		Hatvan av.	Ózd oá.		
Dunaújváros av.		Hajdúszoboszló ÜV.	Pécs R.		
Hajdúszoboszló ok.		Hódmező-vásárhely av.	Vésztő oák.		
Hatvan av.		Kecskemét av.	Január 5. (péntek)		
Hódmező-vásárhely av.		Miskolc av.	Hódmező-vásárhely oá.		
Jászapáti av+mgv.		Nyiregyháza av.	Miskolc ok.		
Jászkarajenő oák.		Pécs ok+av.	Ózd oá.		
Jászládány oák.		Siófok-Kiliti av.	Pécs R.		
Kaposvár ok+av.		Szeged av.	Január 6. (szombat)		
Kecskemét oák.		December 25. (hétfő)	Abony oá.		
Kenderes oá.		Körmend oák.	Békéscsaba oák.		
Miskolc av.		December 26. (kedd)	Debrecen av.		
Monor oák+av.		Kiskunfélegyháza oák.	Eger av.		
Mórahalom oák.		Sajókaza oák.	Hajdúszoboszló ok.		
Nagykanizsa av.		December 29. (péntek)	Kecskemét ok+kiv.		
Nyiregyháza av.		Dévaványa oá.	Komló oák+av.		
Nagykátá oák.		Szombathely ok.	Magyarándor oák.		
Orosháza av.		December 30. (szombat)	Miskolc av.		
Pécs oák+av.		Gyál oá.	Ózd ok.		
Siófok-Kiliti av.		Hajdúszoboszló ok.	Pécs oák+R+av.		
Szászvár ok+av+mgv.			Siófok-Kiliti av.		
Szeged av.					
Szombathely kjv.					

R Ö V I D Í T É S E K

av.	=	autóvásár
bv.	=	búcsúvásár
bp.	=	bolhapiac
imkv.	=	ipari, mezőgazdasági kiállítás és vásár
kjv.	=	közüti jármű vásár
KV.	=	Karácsonyi vásár
lv.	=	lővásár
mgv.	=	munkagép vásár
nőv.	=	Nemzetközi Őszi Vásár
nm.	=	népművészeti
oá.	=	országos állat- és kirakodó vásár
oák.	=	országos állat- és kirakodó vásár
ok.	=	országos kirakodó vásár
okv.	=	országos kutyavásár
osk.	=	országos sertés- és kirakodó vásár
r.	=	régiségvásár
üv.	=	ünnepi vásár
tb.	=	termékbemutató
zk.	=	zenés kirakodó vásár

Január 7. (vasárnap)		Január 12. (péntek)	
Debrecen av.		Miskolc ok.	
Eger av.		Sásd oák.	
Győr av.		Január 13. (szombat)	
Hajdúszoboszló ok.		Debrecen av.	
Hódmező-vásárhely av.		Dévaványa oák.	
Jászapáti oák.		Eger av.	
Kaposvár oá+ok.		Hajdúszoboszló ok.	
Kecskemét av+ÜV.		Jászberény oák.	
Kiskunhalas av+oák+okv.		Kadarkút ok.	
Kistelek oák.		Kecskemét kjv+ok.	
Lajosmizse av+oák.		Miskolc av.	
Miskolc av.		Pécs av+ok.	
Nyiregyháza av.		Siófok-Kiliti av.	
Pécs av+ok+R.		Január 14. (vasárnap)	
Siófok-Kiliti av.		Balassagyarmat av.	
Szentes oá.		Debrecen av.	
Szolnok av.		Dunaújváros oák.	
Tiszakécske av.		Eger av.	
Január 8. (hétfő)		Hajdúszoboszló ok.	
Csongrád oá.		Hódmező-vásárhely av.	
Január 9. (kedd)		Jászdózsa oák.	
Eger ok.		Kaposvár ok.	
Január 10. (szerda)		Kecskemét kjv+ÜV.	
Csorna oák.		Mesztegyő ok.	
Eger ok.		Miskolc av.	
Mezőcsát oák.		Nagykőrös av.	
Miskolc osk.		Nyiregyháza av.	
Január 11. (csütörtök)		Pásztó oák.	
Eger ok.		Pécs av+oák.	
Mezőkövesd oá.		Siófok-Kiliti av.	
		Szentes oák.	
		Szolnok av.	
		Törökszentmiklós av.	
		Január 15. (hétfő)	
		Egyek oák.	
		Szendró oák.	

